

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ *SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI

**ATLI CİRİT SPORCULARININ SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ
DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Serkan Tevabil AKA

2010

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ *SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI

**ATLI CİRİT SPORCULARININ SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ
DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Serkan Tevabil AKA

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Baş

2010

TRABZON

ONAY

Serkan Tevabil AKA tarafından hazırlanan Atlı Cirit Sporcularının Sosyal Beceri Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi adlı bu çalışma 30/ 06/ 2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda Oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Beden Eğitimi ve Spor Anabilim dalında **yüksek lisan tezi olarak** kabul edilmiştir.

.....

Yrd. Doç. Dr. Halit SUIÇMEZ (Başkan)

.....

Yrd. Doç. Dr. Mustafa BAŞ (Danışman)

.....

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Şahin

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım. .../ ... /

.....

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Serkan T. AKA

30.06.2010

ÖNSÖZ

Bilgiyi, sanatı, ahlakı, örf ve âdetleri, insanın içinde yaşadığı toplumdan kazandığı bütün yetenek ve alışkanlıkları kapsayan, atalardan miras kalan maddi-manevi değerler bütünü olan kültür, millet kavramının temellerinden biridir. Spor ve benzeri bedensel faaliyetler toplumların kültürel pratiklerinden soyutlanamaz. Bu değerler başka kuşaklara, başka zamanlara aktarılmadığında “kültür” olma özelliği kazanamaz. Geleneksel Türk sporları milli ve dini ritüelleri bünyesinde barındıran, Türk örf adet ve geleneklerindeki motiflerin sergilendiği ortamı sağlayan organizasyonlardır. Bir sporu geleneksel kılan, o sporun milli kültür unsuru olarak içinde barındırdığı töresel-törenselsel uygulamalardır.

Sporun, temel kültürel değerleri kapsaması ve bu değerleri katılımcılara aktarma potansiyeline sahip olması, onun sosyal bir olgu olduğunu gösterir. Özellikle geleneksel spor dallarımızın kuşaktan kuşağa aktarılması ve yaygın hale getirilmesi, bu sporlarla ilgilenen sporcuların tutum ve davranışlarıyla, çevreleriyle olan etkileşimleriyle ilişkilidir. Bu noktadan yola çıkarak geleneksel spor dallarımızdan birisi olan atlı cirit sporu ve bu sporlarla ilgilenen sporcuların sosyal beceri düzeylerinin hangi seviyede olduğunu tespit etmek amacıyla bu araştırma yapılmıştır.

Bu araştırmanın her aşamasında bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım danışmanım, Sayın Yrd. Doç. Dr. Mustafa Baş’a, yine desteklerini benden esirgemeyen çok değerli AİÇÜ Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü öğretim üyeleri ve elemanlarına, özellikle benimle her konuda ilgilenen tez çalışmamın oluşumunda büyük emeği olan çok değerli büyüğüm Yrd. Doç. Dr. Ümit Şimşek’e, ayrıca tez ile ilgili verilerin dağıtılması ve toplanması hususunda yardımlarını aldığım GSDF As Başkanı Sayın Sinan Seçer ve Uşak Çevre Orman İl Müdürü Sayın Ramazan Toker’e teşekkürlerimi sunuyorum.

Gerek bu çalışmam sırasında gerekse hayatımın her evresinde yanımda olan, bana desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, bu günlere gelmemi sağlayan, çok sevdiğim aileme, eşime ve biricik kızıma sonsuz sevgi ve saygılarımı iletiyorum.

Haziran 2010

Serkan T. AKA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET.....	VIII
ABSTRACT.....	IX
TABLolar LİSTESİ.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XI
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XII
GİRİŞ.....	1-3

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMAYLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER.....4-5

1.1. Araştırmanın Amacı.....	4
1.2. Araştırmanın Denenceler.....	4
1.3. Araştırmanın Sayıtları.....	4
1.4.Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
1.5. Araştırmanın Önemi.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMAYLA İLGİLİ LİTERATÜR.....5-40

2.1. Atlı Cirit.....	6
2.1.1. Tarihçe.....	7
2.1.1.1. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Atlı Cirit.....	9
2.1.1.2. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Atlı Ciritin Kaldırılması.....	10

2.1.1.3. Cumhuriyet Tarihinde Atlı Cirit.....	11
2.1.1.4. Tarih İçerisinde Adı Geçen Cirit Oyuncuları.....	12
2.1.2. Günümüzde Atlı Cirit ve Türkiye Geleneksel Spor Dalları Federasyonu.....	13
2.1.3. Atlı Cirit Sporunda At.....	17
2.1.4. Atlı Cirit Sporunda Kullanılan Terimler.....	18
2.1.5. Cirit Oyun Alanı.....	19
2.1.5.1. Oyun Alanı ile İlgili Kurallar.....	19
2.1.6. Atlı Cirit Oyun Süresi.....	20
2.1.7. Atlı Cirit Oyununda Takım Kadroları.....	20
2.1.8. Cirit Oyunu Müsabaka Hakemleri.....	21
2.1.8.1. Oyun Hakemlerine Yardımcı Görevliler.....	21
2.1.9. Atlı Cirit Müsabakalarında Puanlama Sistemi.....	22
2.1.9.1. Puan Alınan (Pozitif) Hareketler.....	22
2.1.9.2. Puan Kaybedilen (Negatif) Hareketler.....	22
2.1.9. Atlı Cirit ile ilgili Araştırmalar.....	23
2.2. Sosyal Beceri.....	23
2.2.1. Sosyal Beceri ile İlgili Tanımlar.....	25
2.2.2. Sosyal Beceri Özellikleri.....	29
2.2.3. Sosyal Beceri Modelleri.....	29
2.2.3.1. Motor Sosyal Beceri Düzeni (Argyle 1967).....	30
2.2.3.2. Üretici Sosyal Beceri Modeli (Trower, 1982).....	30
2.2.3.3. Üç Sistem Yaklaşımı (Mcfall 1982).....	31
2.2.3.4. Kendini Ortaya Koyma Yaklaşımı (Leary 1982).....	32
2.2.4. Sosyal Becerinin Alt Boyutları.....	33
2.2.5. Sosyal Beceri Yetersizliği.....	33
2.2.6. Sosyal Beceri Davranışının Sergilenmesindeki Başarısızlıklar.....	36
2.2.7. Sosyal Beceri Eğitimi.....	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	43-44
-----------------------	--------------

3.1. Denekler.....	43
3.2. Evren ve Örneklem.....	43
3.3. Araştırma Modeli.....	43
3.4. Veri Toplama Aracı.....	44
3.5. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	44

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR.....	45-52
-------------------------	--------------

4.1. Tartışma.....	52
--------------------	----

SONUÇ ve ÖNERİLER.....	54
-------------------------------	-----------

YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	56
------------------------------------	-----------

EKLER.....	63
-------------------	-----------

ÖZGEÇMİŞ.....	70
----------------------	-----------

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Türkiye’deki atlı cirit sporcuların sosyal beceri düzeylerini incelemektir. Araştırmaya Türkiye’nin çeşitli illerinden 330 atlı cirit sporcusu katılmıştır. Atlı cirit sporcuların sosyal beceri düzeylerini ölçmek için 1986 yılında Riggio tarafından geliştirilen sosyal beceri envanteri kullanılmıştır. Kendini tanımlama türünden bir ölçme aracı olan ve 90 maddeden oluşan bu envanter 1993 yılında Galip Yüksel tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

Araştırmaya katılan atlı cirit sporcularına uygulanan kişisel bilgi formu ve SBE’den elde edilen verilerin değerlendirilmesi ve analizinde; ölçeğin 6 alt boyutu ve toplam puanları için tanımlayıcı istatistikler kapsamında yer alan puanların aritmetik ortalamaları, minimum ve maksimum puanlar, standart sapma değerleri ve ranj değerleri hesaplanmıştır. Çalışmada kişisel bilgi forumunda yer alan sporcuların yaş, eğitim durumu, refah seviyesi ve medeni hallerinin sosyal beceri düzeylerine yönelik puanlarının birbirinden anlamlı derecede farklı olup olmadığını belirlemek için bağımsız guruplar T testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Çalışmanın sonucunda araştırmaya katılan atlı cirit sporcularının hem sosyal beceri düzeylerinin genelinde, hem de alt boyutlarında orta düzeyde sosyal beceriye sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca atlı cirit sporcularından bekâr olanların evli olanlara göre, 21 yaş altı ve 42 yaş üzeri olanların diğer yaş aralıklarında bulunanlara göre, Eğitim düzeyi lisansüstü olanların ilköğretim ve lise mezunu olanlara göre, İyi ve Çok iyi refah seviyesine sahip olanların, çok kötü ve kötü refah seviyesine sahip olanlara göre sosyal beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna da varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Atlı Cirit, Sosyal Beceri, Geleneksel Sporlar

ABSTRACT

The aim of this study is research the social skills level of horseman jereed sportsmen in Turkey. 330 horseman attended jereed sportsmen to the study from different cities of Turkey. For measuring to social skills level of horseman jereed sportsmen the Riggio's Social Skills Inventory (SSI) which was improved in 1986 was used. It is a 90 item-inventory and based on self description and it was translated and adapted to Turkish by Galip Yüksel in 1993.

After completing individual information forms, the data gained from SSI was analyzed and evaluated. For six sub-dimensions of the inventory and total points arithmetic mean, minimum and maximum points, standard deviation and ranges were calculated in the scope descriptive statistics. In the study, to determine the level statistically significant difference between parameters prescribed in information forms namely; age, socio economic level, education, marital status of sportsmen and social skills levels of them independent group t-test and one-way variance analyses (ANOVA) methods are used.

At the end of the study, it was seen that jereed sportsmen have middle level social level both in general social levels and its' sub-dimension categories. Additionally singles have higher social skills level than married sportsmen. It was seen the same pattern between in higher education - lover level, higher socioeconomic level - lover socioeconomic levels. Sportsmen older than 42 and younger than 21 have higher social skills level than other age groups.

Key words: Horseman Jereed, Social Skills, Traditional Sports

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo Nr.	Tablonun Adı	Sayfa Nr.
1	SBE'den elde edilen puanların tanımlayıcı istatistikleri.....	45
2	Medeni hal durumuna göre SBE'den elde edilen puanlar için T testi sonuçları.....	46
3	Yaş düzeylerine göre SBE'den elde edilen puanlar için tanımlayıcı istatistikler.....	46
4	Yaş düzeylerine göre SBE'den elde edilen puanlar için ANOVA sonuçları.....	47
5	Yaş düzeylerine göre SBE'den elde edilen puanlar için Games-Howell analizi.....	47
6	Eğitim durumuna göre SBE'den elde edilen puanlar için tanımlayıcı istatistikler.....	48
7	Eğitim durumuna göre SBE'den elde edilen puanlar için ANOVA sonuçları.....	48
8	Eğitim durumlarına göre SBE elde edilen puanlar için Games-Howell analizi.....	50
9	Refah düzeyine göre SBE'den elde edilen puanlar için tanımlayıcı istatistikler.....	51
10	Refah düzeyine göre SBE'den elde edilen puanlar için ANOVA sonuçları.....	51
11	Refah durumlarına göre SBE elde edilen puanlar için Games-Howell analizi.....	52

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil Nr.	Şekil Adı	Sayfa Nr.
1	Athı Cirit Oyun Alanı.....	21

KISALTMALAR LİSTESİ

UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
V.b	: Ve Benzeri
Cm	: Santimetre
EASK	: Erzurum Atlı Spor Kulübü
TGSDF	: Türkiye Geleneksel Spor Dalları Federasyonu
Bkz.	: Bakınız
SBE	: Sosyal Beceri Envanteri
DA	: Duyuşsal Anlatımcılık
SA	: Sosyal Anlatımcılık
DK	: Duyuşsal Kontrol
SA	: Sosyal Anlatımcılık
SD	: Sosyal Duyarlılık
DD	: Duyuşsal Duyarlılık
Min.	: Minimum
Mak.	: Maksimum
S.S.	: Standart Sapma
AİÇÜ	: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
Der.	: Derleyen
Ed.	:Editör

GİRİŞ

Kültür; bir milletin tarihinden süzülüp gelen ve o milleti millet yapan, kendi tabiatına uygun maddi ve manevi değerlerin bir bütünüdür. Bu bütünlük içerisinde yer alan gelenekler, aynı şekilde geçmişten süzülüp gelen ve o topluma bir karakter veren insan düşüncesinin ve millet idealinin derinliklerine kök salmış kuvvetli bir ihtiyacın mahsulüdürler (Türkmen, 1998:54). Türk Kültürü; uzun bir tarih ve çok geniş bir coğrafyaya egemen olma özelliği ile dikkati çeken, çeşitli zengin öğeleri içerisinde barındıran köklü bir kültürdür. Ancak; küreselleşen dünya, teknolojinin hızla ilerlemesi, insanoğlunun tek tipleşmeye başlaması gibi nedenlerle milletler kültürlerine olan bağlılıklarını yitirmeye başlamışlardır. Kültürel çeşitliliğin kaybolması, ulusal kimlik bakımından ciddi bir problemdir. Oysaki kültür, bir milleti diğerlerinden farklı kılan yaşam biçimleri ve her milletin kendisine has olan millî değerleridir (Ergin, 1986: 31–37). Bilgiyi, sanatı, ahlakı, örf ve âdetleri, insanın içinde yaşadığı toplumdan kazandığı bütün yetenek ve alışkanlıkları kapsayan, atalardan miras kalan maddi-manevi değerler bütünü olan kültür; millet kavramının temellerinden biridir. Bu değerler başka kuşaklara, başka zamanlara aktarılmadığında “kültür” olma özelliği kazanamaz (Kolaç, 2009:20).

Bu durum göz önünde bulundurularak; 2003 yılında Somut Olmayan Kültürel Mirasların Korunması Sözleşmesi imzalanmıştır. Somut Olmayan Kültürel Miras, UNESCO tarafından icat edilen bir terim olup bu sözleşme şu unsurları bu mirasın bileşenleri olarak sayıyor. İlk olarak somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille yaratılan sözlü gelenekler ve anlatımlar Dünyası, yani masallar, hikâyeler, fıkralar, atasözleri, deyimler, türküler, destanlar v.b; bunların yanı sıra gösteri sanatları adı altında müzik performansları, halk oyunları ve folklorik gösteriler; toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler de bu sayılanlara eklenebilir (Oğuz, 2009:45).

Bir ülkede milli kültür ve folklor zengin ise o ülkede çeşitli spor dallarında faaliyetler çoğalmaktadır. Günümüzde bazı spor dalları milletler arası bir nitelik kazandıkları gibi halen milli niteliğini koruyan geleneksel olarak sürdürülen sporlar da bulunmaktadır (Erkal, 1986:62). Spor ve benzeri bedensel faaliyetler toplumların kültürel pratiklerinden soyutlanamaz. Kültürün tamamlayıcı unsurları arasında yer alan spor, içinde

bulunduğu ve yapıldığı toplumun özelliklerine göre şekillenmektedir (Karahüseyinoğlu, 2008:132). Kültür bütününe tamamlayan parçalardan birisi olan spor, toplumda kültürden etkilenirken popülerliği ve sosyalliği nedeniyle de onu etkilemektedir (Yetim, 2005:158). Spor, kültürün bir unsuru olarak, kişilerin ve toplumların düşünce ve davranışlarını şekillendirmekte ve diğer kültür unsurlarını da etkileyerek milli özerklikler kazandırmaktadır (Güven, 1999:3).

Geleneksel Türk sporları; milli ve dini ritüelleri bünyesinde barındıran, Türk örf adet ve geleneklerindeki motiflerin sergilendiği ortamı sağlayan organizasyonlardır (Güven, 1993:61). Yarışmayı esas alan ama asla kazanmanın ön planda olmadığı, “fair-play” ruhunun en güzel örneklerinin sergilendiği sportif aktivitelerdir (Atabeyoğlu, 2000).

Bir sporu geleneksel kılan, o sporun milli kültür unsuru olarak içinde barındırdığı töresel-törenselleştiren uygulamalardır (Yıldıran, 2000:56). Günümüzde spor; biyolojik, psikolojik ve sanatsal işlevi olan kültürel ve ahlaki bir olay olarak görülmektedir. Spor kişilerde ve toplumda sağlıklı ilişkilerin oluşmasına olanak sağlayan; topluma disiplini, kurallara saygıyı ve sosyal barışa inanmış bireyleri kazandıran bir araçtır. Spor, kültürü biçimlendirirken kendisi de bu kültürden etkilenmektedir. Yani; sporla kültür karşılıklı etkileşim durumundadırlar. Milletleri karakterize eden sporlar ile ruh yapıları arasında bir takım ilişkiler olduğu bilinmektedir (Güven, 1990:335).

Spor, temel kültürel değerleri kapsadığından; bu değerleri katılımcılara aktarma potansiyeline sahip sosyal bir olgudur. Spor, sosyal bir olgu olarak içinde bulunduğu ve yapıldığı toplumun özelliklerini taşıdığı için kültürün bir parçası ve tamamlayıcısıdır (Yetim, 2005:157). Türkler, Orta Asya’dan göç etmeye başladıklarından itibaren gittikleri her yerde Türk kültüründen kaynaklanan sporları yaşatmışlardır. Bilhassa ata binmek, ok atmak, güreş tutmak, gülle atmak, çevgan, kılıç, doğancılık (yırtıcı kuşlarla avlanma) ve cirit gibi sporlarla mücadele azmini keskinleştirmişlerdir (Kafesoğlu,1983:275).

Bu sporlardan biri olan Atlı Cirit Sporunu, Türklerin sporu eğlenceye dönüştürdüğü ve önemli gün ve törenlerinde gelenekselleştirerek yaptıkları bir sportif etkinlik olarak Türk spor kültüründe yerini almaktadır. Gençler, bu tür etkinlikler sayesinde becerilerini sergileme şansını elde ederlerdi. Bu yüzden gençlere sınanma şansı tanımak amacıyla; sık sık organizasyonlar düzenlenir ve başarılı olanlar toplum içinde saygın bir konuma getirilirdi. Bu da atlı cirit sporunun, sportif yönünün yanı sıra sosyal bir yapıya sahip olduğunu da göstermektedir. Buna paralel olarak da atlı cirit sporu ile ilgilenen sporcuların toplumdaki diğer bireylere nazaran daha sosyal bireyler oldukları görülmektedir (Güven,

1999:225). Geçmişte çok popüler olup sosyalliğin ve saygınlığın bir göstergesi olan atlı cirit sporu, günümüzde layık olduğu değeri görememekte ve Türkiye Geleneksel Spor Dalları Federasyonu'na bağlı olarak sadece 11 ilde faaliyet gösterebilmektedir. Sınırlı sayıdaki ilde faaliyet gösteren Atlı Cirit Sportu, giderek azalan ilgi nedeniyle son yıllarda tükeniş tehlikesi ile karşı karşıya gelmiş olup Türk kültürünün ve Türk sporunun en önemli etkinliklerinden biri olan ata sporumuzun; bu tkenişindeki problemler araştırmacıların ilgisini çekmeye başlamıştır.

Bu bağlamda yapılan bu araştırmada; atlı cirit sporunun sosyal yapısına etki edecek, gelişmesine ve yaygınlaşmasına katkı sağlayacak en önemli etkenler arasında yer alan bu sporla ilgilenen sporcuların sosyal beceri düzeyleri araştırılmıştır.

Araştırma; araştırmayla ilgili genel bilgiler, araştırmayla ilgili literatür, yöntem ve bulgular olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMAYLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. Araştırmanın Amacı

Geleneksel spor dallarımızdan birisi olan atlı cirit sporu ve bu sporlarla ilgilenen sporcuların sosyal beceri düzeylerinin hangi seviyede olduğunu tespit etmek amacıyla bu araştırma yapılmıştır. Ayrıca çeşitli değişkenler (yaş, eğitim düzeyi, medeni hal, refah seviyesi) göz önünde bulundurularak, atlı cirit sporcularının bu değişkenlere bağlı olarak sosyal beceri düzeyleri arasında farklılıklar olup olmadığını tespit edebilmek araştırmanın bir diğer amacıdır.

1.2. Araştırmanın Denenceleri

1. Genel olarak atlı cirit sporcularının sosyal beceri düzeyleri düşük seviyededir.
2. Atlı cirit sporcularının yaş, eğitim düzeyi, medeni hal ve refah seviyesi gibi demografik özellikleri göz önünde bulundurulduğunda gruplar arasında anlamlı farklılıklar vardır.

1.3. Araştırmanın Sayıtları

1. Sporcular, araştırmada kullanılan veri toplama aracında gerçek görüşlerini içtenlikle belirtmişlerdir
2. Sporcuların, Kişisel Bilgi Formu'nda verdikleri cevaplar samimi ve doğrudur.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, Türkiye Geleneksel Spor Dalları Federasyonu'na kayıtlı ve atlı cirit sporunun yaygın olarak yapıldığı illerde bulunan tamamı erkek 330 atlı cirit sporcusu ile sınırlıdır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Türk milleti tarih boyunca geniş coğrafyalara egemen olmuş, dünya tarihine çeşitli yönleriyle damgasını vurmuştur. Türk kültürü, içinde barındırdığı öğeleriyle başlangıcında günümüze kadar devam eden ve sürekliliğini çeşitli yönleriyle sürdüren bir özelliğe sahiptir. Ancak değişen koşullar, teknolojinin hızla gelişmesi, insanoğlunun ihtiyaçlarının farklılaşması ve buna benzer nedenlerle, kültürümüzün bazı unsurları azalmaya hatta yok olmaya yüz tutmuştur.

Bu unsurlardan biri olan geleneksel sporlarımızdan atlı cirit sporu günümüzde çok az şehirde kısıtlı imkânlarla yaşatılmaya çalışılmaktadır. Ata sporlarımızdan birisi olan atlı cirit sporu bize bir kültürel değer olarak önceki kuşaklardan miras kalmıştır. Bu kıymetli mirasa sahip çıkmak adına atılacak her adım büyük ehemmiyet taşımaktadır. Atlı cirit sporuyla ilgili hazırlanmış bu araştırma, atlı cirit sporunu tanıtmaya, yaygınlaştırma ve gelecek kuşaklara aktarabilme potansiyelini taşıması açısından önemlidir.

Atlı cirit sporcularının sosyal beceri düzeylerinin ne düzeyde olduğu ve bu düzeyin hangi değişkenlere göre farklılıklar arz ettiğinin tespit edilmesi, bu branşın yaygınlaşması ve olumlu yönde gelişmesi bakımından ata sporumuz atlı ciride önemli katkı sağlayacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMAYLA İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. Atlı Cirit

Cirit; lügat anlamı ile yaprakları soyulmuş hurma dalı olup kullanım manası itibarı ile silahın icadından önce süvari askerlerinin kullandığı savaş aletlerinden olan mızrağın yerine ucu sivri olmayan ve 3 cm çapında başlayıp diğer uca doğru 2 cm'lik çapa kadar incelen ve oyun esnasında oyun vasıtası olarak kullanılan ağaçtan (kavak, karaağaç, gürgen v.b.) düzgün olarak yapılmış 110 cm uzunluğunda bir değnektir (Gezder, 2002:9). Osmanlıca sözlükte geçen manasıyla ise cirit; düşmana atılmak üzere yapılmış ucu demirli, sert tahtadan kısa mızrağa verilen addır. “Sulh zamanlarında talim mahiyetinde yapılan karşılaşmalara cirit oyunu denirdi. Türklerin makul bir sporu idi” (Osmanlıca Türkçe Sözlük (t.y.), <http://osmanlicatukce.com>).

At üzerinde oynanan çok eski bir Türk oyunu olan cirit, Türklerin ata sporudur. Türkler bu sporu Asya bozkırlarından Anadolu'ya taşımışlardır. Cirit, gerçek anlamda bir savaş sporudur. Akıncıların düşmana saldırmasını ve geri çekiliş hamlelerini içeren bu oyunda; insan ve atın uyum, hız, taktik, beceri gibi yetenekleri bütünüyle ortaya koyulurken bütün bunlar takım ruhu ve takım çalışması ile birleştirilmektedir (Türkiye Doğa Sporları ve Doğa Aktiviteleri Kataloğu, 2006:221).

Cirit ile ilgili olarak literatürde aşağıdaki gibi daha pek çok tanım ve bilgi yer almaktadır:

Belirli ölçülerle sınırlandırılmış bir alanda kurallara dayalı olarak at üstünde oynanan bir oyundur (Gezder, 1998:28). Cirit Türklerin en eski oyunlarından (Tutel, 1998:117). Türk toplumu özel ilgi gösterdiği cirit sporunu; morallerini yükseltmek, binicilik kabiliyetlerini artırmak, kahramanlık, savaşçılık ve sporculuk vasıflarını geliştirmek için yapmıştır (Güven, 1999:228). Cirit oyunu, eskiden beri Anadolu'da bütün halkın geniş ilgisini uyandıran en önemli eğlence ve spor faaliyetlerindendir (Erzurum Atlı Spor Kulübü [EASK], 1974:7). Binicilerin, savaşlarda kullanılan mızrağa benzeyen cismi

(cirit) ellerinde tutup bir savaşçı edasıyla birbirleriyle m¼cadele etme oyunudur. Elleriindeki bu ciritle hareket halinde olan rakiplerine isabet ettirmeye çalışmak oyunun şartıdır (alışkan ve diğlerleri, 2008:714).

Cirit, evgan oyununa benzeyen bir T¼rk atlı sporudur. K¼ylerde de uygulanan bir milli spordur. S¼varinin elindeki ince ve sivri tahta mızrağın adıdır. Tehlikelidir. Karşılıklı atılan ciritle, ağır şekilde yaralayabilecek şekilde savrulmaktadır. Fakat cirit oyuncusu fevkalade s¼varidir. Kendini savunmasını çeşitli manevralarla çok iyi bilir. (Erkal, 1986:95)

Cirit sporu; milli k¼lt¼r¼m¼z¼n bir parçası olan çeviklik, ustalık, beceri, zeka, yiğitlik, bağışlama gibi erdemleri yansıtır. K¼lt¼r¼m¼ze ve kimliğimize dair ¼zellikleriyle uluslar arası d¼zeyde fark edilebileceğimiz, yapılması için herhangi bir mevsim ve zaman kısıtlaması olmayan bir spordur. (Koçan, 2006:86)

Ayrıca; bazı yabancı gezginlerin kitaplarında cirit oyunu için ayırdıkları b¼l¼mlerde şu tanımlara da rastlanmaktadır;

Cirit, gittikçe ender hale gelmiş geleneksel bir T¼rk sporudur. At sırtında oynanan bir oyundur. Biniciler ucu k¼rleřtirilmiř bir ağaç çubuk taşırlar. Oyundaki amaç; ciridi rakip oyuncuya kuvvetli ve isabetli bir şekilde fırlatarak puan kazanmaktır (Sheenan, 2004:113). Cirit oyunu polo benzeri bir oyundur. Oyundaki amaç; tahta çubuklarla silahlanmış iki atlı takımın birbirlerine bu çubukları fırlatarak, isabet ettirmek koşuluyla puan kazanmaya çalıştıkları bir savaş oyunudur. G¼n¼m¼zde genellikle T¼rkiye'nin doğı illerinde oynanmaktadır (Lafferty, 2008:65).

2.1.1. Tarihçe

Atlı cirit sporunun başlangıç tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte; çeşitli kaynaklarda Orta Asya'dan g¼n¼m¼ze kadar geldiğı belirtilmektedir. Bazı kaynaklara g¼re ise bunun tam aksine; bu oyunun Orta Asya'da hiç oynanmadığı, Selçuklu ve Osmanlı d¼nemlerinde oynanmaya başlandığı savunulmaktadır (Yıldıran, 1999:44, Gezder, 2002:28, Kahraman,1995:497). Ancak savaşçı ve g¼ebe bir toplum olan T¼rklerin tarih boyunca at ile olan ilişkileri g¼z ¼n¼ne alındığında; her d¼nemden esinlenilerek g¼n¼m¼ze kadar geldiğı ve harmanlanıp son halini aldığı savunulabilir.

in kaynaklarında T¼rkler hakkında şoyle yazılmıştır: "T¼rklerin hayatı atlarına bağılıdır." Gerçekten de at; T¼rk toplumlarında bir binek hayvanı niteliğinden çıkarak

Türk'ün simgesi haline gelmiştir. Türk'ü atsız düşünmek mümkün değildir. Hunlarda, erkek çocuk doğar doğmaz çadırın önüne atını bağlardı ki çocuk hayatta kalabilirdi. Çünkü Oğuz destanlarında; “Yaya erin umudu olmaz” denilmekteydi. Bu çocuklar yürümekle ata binmeyi aynı anda öğrenir; yer, uyur, çeşitli binicilik oyunları oynarlardı. Ve gelecekte tüm hayatları at üzerinde geçerdi. At üstünde dinlenme pozisyonu, cirit oyunu ve at üzerinde koşarak geriye ok atmak; o zamanların buluşlarındandır (İskenderzade, 2007:324).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti de dâhil olmak üzere; tarihte kurulmuş Türk İmparatorluk ve topluluklarının hepsinde atlı sporlar geleneksel bir yapı içerisinde günümüze kadar süregelmiştir (Çankaya, 2002:85).

İnsan toplumları, tarihin eski çağlarında kabileler halinde yaşarken; birbirlerine üstünlük sağlamak için kendi aralarında mücadele etmişlerdir. Bu mücadeleler için kullanılan savaş aletleri; ok, yay, mızrak gibi ilkel aletlerdir. Kullanılan vasıta ise her zaman at olmuştur. Bu devirlerde Orta Asya'da kabileler halinde yaşayan Türkler; savaş aracı olan atlarını ve savaşçıları barış zamanlarında zinde tutmak, antrenmansız bırakmamak için savaş sporu haline getirmiş ve belirli kurallarla atlı sporları icra etmişlerdir (Gezder, 2002:28).

Cirit, okçuluk, güreş, binicilik vb. gibi sporlar “Oğuz Töresi”ne uyularak yapılmıyordu. Eski Türk sporlarında çok demokrat bir ruh hâkimdi. Örneğin; cirit oyununda ciritçinin kin gütmemesi oyunun en başta gelen kuralıydı ve ata kasıtlı cirit atmak yasaklanmıştı (Güven, 1999–2000:357).

Cirit, Orta Asya Türklerince bilinmemektedir. (Yıldırım, 1999:44) Orta Asya'daki Türk illerinde cirit oynanmaz; çevgan ve gökbörü oynanırdı. Horasan Selçukluları da cirit oynamaz çevgan oynarlardı. Ancak Anadolu Selçuklularının bu sporu yaptığını İbn-i Bibi "Tevarih-i âli Selçuk" isimli Selçuklu tarihini anlatan kitabında yazmaktadır. Kitaptaki bilgilere göre; Sultan I. Alâüddin Keykubad (1220–1237) cirit oynamayı çok severmiş (Kahraman,1995:497).

İkinci Osmanlı hükümdarı Orhan Gazi'nin Bursa'yı alır almaz ilk işi Balıkcı Gölü ile Atçılar Meydanı arasındaki sahayı koşu ve cirit meydanı olarak vakfetmek olmuştur. Bu meydana her cuma günleri ve bayramlarda; at yarışı, cirit ve çöğen gibi atlı oyunlar tertip olunurdu (EASK, 1974:7).

Atlı cirit oyunu, Osmanlı sarayında en çok oynanan ve padişahların yabancı elçilere göstermekten gurur duydukları bir spordur. Sürekli olduğu için "*Harhari cirit*" diye de

anılır (Kahraman,1995:497). Cirit oynayan oyunculara cündi denirdi. Padişahlar yabancı elçilere cirit oyununu izlettirmekten büyük zevk alırlardı (Tutel, 1998:117).

Spora önem vermiş olan Mısır'daki Kıpçak ve Çerkez Memlûklularının da Osmanlıların oynadığı "*Harhari*" türde cirit oynamadıkları çağımıza kadar gelen tarihi belgelerden ve özellikle spor için yazılmış yapıtlardan anlaşılmaktadır.

Bu bilgiler, cirit oyununun Anadolu'ya özel bir oyun olduğunu gösterir. Osmanlı cündilerinden ve silâhşöran-ı Osmaniyan'dan Mustafa Ağa, bu konuda şöyle diyor:

"Üstadlarımızdan işitmişizdir ki, cirit oyununun aslında şeyhi yoktur. Kürd peydasıdır derler idi. Filhakika üstada müracaat olunmayub herkes başlı başına oynadıkları ve yolsuz, usulsüz oynayub biri birinin sözünü dinlemeyüb..."

Mustafa Ağa'nın dediği gibi cirit, Kürtlerin buluşu bir oyun da olsa; Osmanlılar bu oyunu o kadar çok sevmiş ve benimsemişlerdi ki her cuma şehir meydanlarında, orduların konakladığı yerde cirit oynanmasını gelenek haline getirmişlerdi (Kahraman:1995:497).

Mısır, Yavuz Sultan Selim tarafından alındıktan sonra Mısır'a vali olarak atanmış olan Çerkez beylerinden Hayr Bey (31 Ağustos 1517–11 Ekim 1522) den sonra vali olarak gönderilen Osmanlı paşalarının kapı cündileri burada Osmanlı tarzı "*harhari*" ciriti oynamayı yaygınlaştırdılar. Zaten binicilikte ün yapmış olan Kıpçak Türkleri ve Çerkezler de bunu hemen benimsediler. İşte o tarihten sonra Mısır'da da Çerkez cündileri Osmanlılar gibi "*harhari*" ciritini de oynamaya başladılar.

2.1.1.1. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Atlı Cirit

Osmanlı sarayında cirit oyununu biniciler (cündiler) oynardı. Cündi sözcüğü Osmanlılarda yalnız hünerli biniciler için kullanılmıştır (Gezder, 1998:49). Cündiler, oyuna çıkınca Lâhanacı ve Bamyacı alayları olarak ikiye ayrılırdı. Harem Ağaları kara oldukları için genellikle Lâhanacı, Ak Ağalar da Bamyacı olurlardı. Lâhanacılar; kırmızı kadife şalvar, yeşil mintan giyinir, yeşil bayrak taşırlardı. Bamyacılar da kırmızı kadife şalvar, mavi mintan giyinir, kırmızı bayrak taşırlardı (Kahraman:1995:500). Bu iki takım arasındaki karşılaşmalar, hele padişah da o günkü oyununun iddialı yapılmasını istemişse çok sert geçerdi (Tutel, 1998:117).

Aralarında birer bitki olmanın ötesinde herhangi bir benzerlik yakalanmayan, sporla, savaşla ilgileri de kurulamayan *bamya* ile *lahananın*, padişah huzurundaki oyunlarda taraflara ad oluşunun tarihsel öyküsü şudur: Şehzadeliğinde güreşçiliği, okçuluğu ile nam

salan Sultan Çelebi Mehmed; Amasya’da valiymken cündilerini (biniciler) yarıştırmış. Bir seferinde Suluova’da düzenlenen at yarışı ve cirit oyununda lahanasıyla ünlü Merzifon’dan, bamyasıyla ünlü Amasya’dan ikişer yüz süvari karşılaşılarak kıyasıya cirit oynamışlar. İzleyen halk da; “ *Ha Bamyacılar!*” , “*Ha Lahanacılar!*” diye bağırılmışlar. Ve bundan sonra saray örgütleri arasındaki karşılaşmalarda taraflara *Bamyacı-Lahanacı* demek adet olmuştur (Sakaoğlu, 2002:49).

Osmanlı Devleti’nin teşrifat kurallarına göre sadrazam cündilerinin, dini bayramların üçüncü günleriyle veladet (doğum) şenliklerinde Eskişaray’a giderek buradaki meydana cirit oynamaları kanun idi (Gezder, 1998:52). Bunun amacı kuşkusuz; saray hizmetindeki gençlerin biniciliğe, atıcılığa alışması ve idmansız kalmamalarıdır (Sakaoğlu, 2002:50).

Cirit oyununa bazen padişahlarda katılırdı. Buna “Padişah ciride bindi” denilirdi. Cirit oyununu en çok yaptıran padişahların başında; III. Ahmet, III. Mustafa, I. Abdulhamid, III. Selim ve II. Mahmut gelmektedir (Kahraman:1995:501).

Zaman zaman; iyi bir binici olan II. Osman’ın bu zor ve tehlikeli oyuna çıktığı bilinmektedir. Bu konuda başarılı olan diğer bir padişah da IV. Murat’tır. Murat’ın, bir atın sırtından inmeden yanındaki ata sıçrayıp binecek maharette çevik bir binici olduğu anlatılır. Osmanlı döneminde pek çok usta cündi, cündici başılar yetişmiş; bunlar ustalık, cesaret ve hâkimiyetleriyle büyük takdir toplamışlardır (Tutel, 1998:118).

2.1.1.2. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Atlı Ciridin Kaldırılması

Cirit oyununun en önemli kurallarından birisi oyuncuların birbirlerine kin gütmemesidir. Buna rağmen zaman zaman binicilerin veya atların yaralandığı hatta öldükleri görülmüştür. Bu gibi olaylar eksik olmadığı halde yine de “Cündilik eski ocaktır” denilerek; cirit oyunu Sultan II. Mahmut dönemine kadar oynanmaya devam etmiştir. Ancak; Hicri (1231) yılı kurban bayramının ikinci günü (2 Kasım 1816) Sultan Mahmut Çırağan Yalısı’nda bulunurken, yapılan bayram ciridinde Seferli koğuşundan Çopur Hasan isminde birisi Harem Ağalarından ünlü cündi Şuayb Ağa’ya gizlice kin beslediği için habersiz atından düşürerek dizinden yaralanmasına sebep olmuştur. Şuayb Ağa, bu yaradan kurtulamayıp altı ay sonra (18 Haziran 1817) günü ölmüştür.

Enderun ağalarının da çok sevip saydığı Şuayb Ağa’nın ölümüne üzülen Sultan Mahmut, o günden sonra bir daha atlı cirit oynatmayıp kendisi de ok atmaya başlamıştır.

1826 yılında saray kuruluşlarında personel azaltması yapılırken; Ekim 1826 de cirit oyununu tamamen kaldırılmıştır (Kahraman, 1995:507).

İlyas Ağa ciridin kaldırılmasını şöyle anlatıyor (Güven, 1999:233):

“Enderun ve Birun’da eskiden beri itibar gösterilen ve güya hüner diye kabul edilen; “Cirit-i gayr-ı müfidin” (yarasız cirit) düşman karşısında işe yarar bir şey olmadıktan başka tehlikesi de açıktı ve ne zaman oynansa, birkaç kişinin attan düştüğünü küçük büyük herkes biliyordu. Yine de çoğunluk bu saçma oyunu yararlı sayıp Saray’da cündi olmaya çalışıyorlardı. 1826 yılına kadar bu oyunun aleyhinde söz söylemek mümkün değil idi. Boş yere bazı yakışıklı beyler ve ağalar, bayram ve öteki eğlence günlerinde oynanan ciritlerde kazaya uğramışlardı. Bu kez “inayet-i bari cümlemin yârî” (Tanrı herkese yardımcı olmuş) ile Ocak (Yeniçeriler) kaldırılınca bütün gereksiz ve yanlış işlerin de kaldırılması için padişah irade eyledi ve cündilik unvanı kaldırıldı. Akli başında olanlar bu kararı beğenmediler ve: “Cirit çifteli oyun idi, kalktığı doğru oldu”, diyenlere sonsuz kırıldılar. “Cirit gibi yeryüzünde itibarlı hüner var mı idi ki, şevketli mehabbetlü Padişah-ı alempenah Efendimizi bundan tebrid (soğuttular) ettirdiler”, dedilerse de cirit oyunu umudu ortadan kalktı.

Cirit sporunu çok seven bir toplum olan Osmanlı, bu sporun kaldırılmasından çok memnun olmamış ve ülkenin farklı bölgelerinde düğünlerde, şenlik ve törenlerde bu oyun oynanmaya devam etmiştir.

2.1.1.3 Cumhuriyet Tarihinde Atlı Cirit

Atlı sporlarımızdan cirit oyunu Cumhuriyetin ilk yıllarından bugüne kadar oynanmaya devam etmiştir. Çoğunlukla; bayramlarda, şenliklerde, kurtuluş günlerinde gösteri amaçlı oynanmıştır. Gayri resmi olarak; köylerde, kasabalarda genç, yaşlı herkesin oynadığı bir oyundur.

Atlı cirit oyunu, Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar Anadolu’da yaygın bir oyun iken; son yıllarda sadece Balıkesir, Söğüt, Konya, Kars, Erzurum, Bayburt, Sinop, Gaziantep, Antalya, Bursa yörelerinde ve Doğu, Batı, Güney ve Kuzey Anadolu’nun pek çok köyünde geleneksel güreşlerle beraber yapılmıştır (Karahüseyinoğlu, 2007:82).

Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Erzurum’a gittiğinde; Üç Kümbetler bölgesinde dadaşlar Atatürk’ün huzurunda cirit oynamışlardır (Gezder, 1998:153).

30 Ekim 1938 Cumartesi günü; 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı etkinlikleri

kapsamında Kayseri Halkevi Spor Kolu tarafından atlı gösteriler yapılmış ve cirit müsabakaları tertip edilmiştir (Şanal, 2004:129).

İlk resmi atlı cirit ihtisas kulübü; Erzurum’da 1957 yılında Erzurum Atlı Spor Kulübü adı altında kurulmuştur. Bu kulübün kuruluşu, Türkiye Binicilik Federasyonu’nun dikkatini çekmiş ve federasyon atlı cirit sporunu faaliyet alanına sokmuştur. Böylece ilk resmi “Atlı Cirit Müsabaka Talimatı”; Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü’nce 02.06.1972 gün ve K.00.03.112 sayıyla kabul edilmiştir. Sonraları, kurulan kulüplerin faaliyetlerini belirli bir yönetmeliğe göre sürdürmelerine ihtiyaç duyulduğundan; 1982’de Cirit Oyunları Yönetmeliği, 1990’da Atlı Cirit Müsabaka Talimatı hazırlanmıştır (Gezder, 2002:148).

Atlı Cirit sporu, ata sporlarının gelişmesi ve yaygınlaşması için 1996 yılında kurulan Türkiye Geleneksel Spor Dalları Federasyonu’nun(TGSDF) bünyesine alınmıştır. Kurulduğu günden bugüne ata sporlarımızın gelişmesi ve yaygınlaşması için çalışan TGSDF faaliyetlerini sürdürmeye devam etmektedir. (Geleneksel Spor Dalları Federasyonu, Tarihçe (t.y.), <http://www.gelenekselfed.gov.tr/tur/tarihce.asp>)

2.1.1.4. Tarih İçerisinde Adı Geçen Atlı Cirit Oyuncuları

Osmanlı döneminden günümüze kadar sayısız atlı cirit oyuncusu gelip geçmiştir. Ancak; Osmanlı Devleti’nde atıcılıktan başka spor dallarında sicil tutulmadığı için atlı cirit sporuyla ilgilenen sporcuların çok azının isimleri bilinmektedir.

Bir cirit oyununda; gözlerinden birine cirit isabet etmesiyle bir gözünün görme yetisini çok geniş ölçüde kaybettiğinden dolayı tarihe “kör” diye geçen ve aynı zamanda gözünü kör eden ciritçi rakibini hiçbir kastı bulunmadığı için cezalandırmayacak kadar çok aydın bir vezir olan Yusuf Zıyaeddin Paşa, 65 yaşına geldiği zaman bile 100.000 seyircinin önünde at üzerinde fevkalade cirit atabilen bir sporcu idi (Öztuna 1978’den aktaran: Erkal, 1986:95).

İsmi tarihe geçen en meşhur cirit oyuncularından birisi de Seydi Ahmed Paşa’dır. Aslen Abaza olup 1617 Kafkasya doğumlu olduğu bilinmektedir. Çok hünerli ve yetenekli bir binicidir. Bu özelliğiyle dikkatleri çekip Osmanlı Devleti’nde önemli görevler üslenmiştir.

Diğer bir önemli cirit oyuncusu da I. Ahmet’in sadrazamlarından Nasuh Paşa’dır. Çok iyi cirit oynamasıyla meşhurdur. Cirit oyununu Enderun’da öğrendiği bilinmektedir.

Sultan III. Ahmet tarafından; vücut hatları hindiye andırdığı için “hindi” lakabı

takılan meşhur bir cirit oyuncusu da Yakup Hindi'dir. Cirit oyunundaki üstün yeteneği dışında diğer branşlarda da çok başarılı bir sporcudur. Aynı dönemin ünlü cirit oyuncularından birisi de Vahid Mahdumi'dir. Çok isabetli ve başarılı cirit atmasıyla padişahın dikkatini çekmeyi başarmıştır (Kahraman, 1995:511).

Cumhuriyetin ilk yıllarına gelindiğinde ise; özellikle Erzurum ve yöresinde önemli cirit oyuncuları göze çarpmaktadır. Attığı ciridi mutlaka isabet ettirmesiyle ün yapmış olan Zırnık'lı Vehbi Bey, atılan ciridi genellikle havada yakalama konusunda çok hamarat olan Evreni'li Hurşit Bey, Kurtuluş Savaşı şehitlerimizden Haydarı'lı Nesim Bey, Salasor'lu Hürrem Bey, Muavin Ömer Bey, Köşk'lü İshak Bey, At Cambazı Şeref Bey, Hacı Osman Efendi ve Salasor'lu Dursun Bey bunlardan öne çıkanlarıdır ([EASK], 1974:7).

2.1.2. Günümüzde Atlı Cirit ve Türkiye Geleneksel Spor Dalları Federasyonu

1996 yılında kurulan ve merkezi Ankara'da Türkiye Geleneksel Spor Dalları Federasyonu; atlı cirit sporunu da bünyesinde bulundurmakta ve atlı cirit sporuyla ilgili birçok faaliyeti devam ettirmektedir.

Ayrıca; sporculara ve atlarına kulüpler aracılığıyla federasyon tarafından atlı cirit sporunu destekleyici maddi olanaklar sağlanmaktadır. Yılın belirli dönemlerinde kulüplere; ciritle ilgili malzeme, atların beslenmesi için arpa desteğinde bulunmaktadır.

Federasyonun organize ettiği resmi bölgesel cirit müsabakalarında başarılı olan kulüpler, bir üst basamak olan Türkiye Atlı Cirit Şampiyonası'na katılma hakkı kazanmaktadırlar. Bu şampiyona her yıl federasyonun bünyesinde düzenlenmektedir. Şampiyonaya katılan tüm kulüplerin yolluk ve yevmiyeleri yine federasyon tarafından karşılanmaktadır.

Ocak 2010 verilerine göre; Türkiye' de 11 ilde atlı cirit sporu sürdürülmekte olup bu illerde toplam 74 kulüp faaliyetlerine devam etmektedir. Türkiye genelinde atlı cirit sporuyla ilgilenen yaklaşık 1450 sporcu bulunmaktadır. Atlı cirit sporunun yapıldığı iller sırasıyla; Ankara, Bayburt, Erzincan, Erzurum, İstanbul, Kars, Kayseri, Malatya, Manisa, Sivas ve Uşak illeridir. İllere göre kulüplerin dağılımı aşağıda belirtilmiştir (TGSDF As Başkanı Sinan Seçer ile kişisel görüşme, 10 Şubat 2010):

ANKARA

- Toprak Mahsulleri Ofisi Spor Kulübü

BAYBURT

- Bayburt Atlı Spor Kulübü
- Balca Spor Kulübü

ERZİNCAN

- Erzincan Atlı İhtisas Spor Kulübü
- 13 Şubat Atlı İhtisas Spor Kulübü
- Tercan 17 Şubat Belediye Spor Kulübü
- Erzincan Fatih Atlı Cirit Spor Kulübü
- Erzincan M. Aydın Atlı Spor Kulübü

ERZURUM

- Yumruveren Köyü Atlı Spor Kulübü
- 50. Yıl Atlı Spor Kulübü
- Akıncılar Atlı Spor Kulübü
- Altınbulak Atlı Spor Kulübü
- Binicik ve Cirit Spor Kulübü
- Çiftlik Spor Kulübü
- Dadaş Atlı Spor Kulübü
- Değirmenli Köyü Çalgan Spor Kulübü
- Dereboğazı Atlı Spor Kulübü
- Ejder Atlı Spor Kulübü
- Erzurum Atlı Spor Kulübü
- Haydarhan Atlı Spor Kulübü
- Ilıca Atlı Spor Kulübü
- Ilıca İdman Ocağı Spor Kulübü
- Ilıca Termal Atlı Spor Kulübü
- Kombina Atlı Spor Kulübü
- Kümbet Köyü Atlı Spor Kulübü
- Ortadüzü Atlı Spor Kulübü

- Ovacık Atlı Spor Kulübü
- Öz Dadaş Atlı Spor Kulübü
- Öz Yami Ülkü Atlı Spor Kulübü
- Yenişehir Atlı Spor Kulübü
- Yukarı Yenice Köyü Atlı Spor Kulübü
- İSTANBUL
- Sultanbeyli Atlı Cirit Spor Kulübü

KARS

- Kars Belediye Atlı Cirit Spor Kulübü
- Sarıkamış Belediye Atlı Cirit Spor Kulübü
- Selim Çıplaklı Köyü Doğanpınar Atlı Cirit Spor Kulübü
- Selim Başköy Atlı Cirit Spor Kulübü

KAYSERİ

- Erciyes Atlı Cirit Spor Kulübü

MALATYA

- As Atlı Cirit ve Binicilik İhtisas Spor Kulübü
- Taşoluk Atlı Cirit ve Binicilik İhtisas Spor Kulübü
- Yazıhan Atlı Cirit ve Binicilik İhtisas Spor Kulübü
- Anadolu Atlı Cirit İhtisas Spor Kulübü

MANİSA

- Selendi Atlı Cirit Spor Kulübü
- Selendi Beypınar Cirit Sevenler Spor Kulübü
- Selendi 3 Eylül Atçılar ve Biniciler Spor Kulübü

SİVAS

- Sivas Atlı Spor ve Cirit Spor Kulübü
- Sivas Önder Atlı Spor Kulübü

- Çetin Kaya Atlı Cirit Spor Kulübü
- Hoby Atlı Spor Kulübü

UŞAK

- Binicilik ve Atlı Cirit İhtisas Spor Kulübü
- Bir Eylül Atlı İhtisas Spor Kulübü
- Geleneksel Atlı Cirit İhtisas Spor Kulübü
- Paşacıoğlu Spor Kulübü
- Kurtuluş Atlı Cirit Spor Kulübü
- Bozkuş Atlı Spor Kulübü
- Anadolu Cirit Spor Kulübü
- Uşak Atlı Cirit Spor Kulübü
- Karun Atlı Cirit Spor Kulübü
- Osman Gazi Atlı Cirit Spor Kulübü
- Nazar Atlı Cirit Spor Kulübü
- Susuzören Atlı Cirit Spor Kulübü
- Eşme 3 Eylül Atlı Cirit Spor Kulübü
- Eşme Atlı Spor Kulübü
- Eşme Barış Atlı Cirit Spor Kulübü
- Kartalkaya Atlı Cirit Spor Kulübü
- Gökçedal Atlı Cirit Spor Kulübü
- Ululbey Atlı Cirit Spor Kulübü
- Genç Bozkuşlular Atlı Cirit Spor Kulübü
- Genç Osmanlılar Atlı Cirit Spor Kulübü
- Bölme atlı Spor Kulübü
- Akse Atlı Cirit Spor Kulübü
- Günay Atlı Cirit Spor Kulübü
- Tuğra Atlı Cirit Spor Kulübü
- Esentepe Atlı Cirit Spor Kulübü

2.1.3. Atlı Cirit Sporunda At

Temelinde barındırdığı doğa ve hayvan sevgisi sayesinde; bir yaşam biçimi olan binicilik, bireyin yeryüzünün en soylu varlıklarından biri olan at ile birbirlerini tanıyarak, etkileyerek ve nihayetle tamamlayarak oluşturdukları uyumu kendilerini izleyenlere en estetik biçimde sundukları bir sanat olarak tarif edilebilir. İnsanoğlunun at ile olan tanışıklığı; ilk insanın varlığı ile başlamış olup at, insanoğlu tarafından farklı çağlarda farklı amaçlarla kullanılmış ve bu birliktelik günümüze kadar sürmüştür (Ünver ve Karaküçük, 2003:68).

Atı; ne hayvanat ilmi, ne çiftçilik, ne iktisat, ne askerlik, ne de spor ve yarışçılık bakımından tek tek veya toplu olarak izah etmek mümkün değildir. At, bu şubelerden her birinde bir yönüyle görünen, ancak bütün bu yönlerinden sonra anlamı ve kıymet hükmü çok daha yükseklerde kalan bir mahlûktur (Kısakürek, 1994,10).

İnsanoğlu, binlerce yıl önce atı evcilleştirip terbiye etmeyi başardığı zaman; uçsuz bucaksız çayırlarda dörtnala koşturmanın zevkini de tatmıştır. Ata binip de düşmeden atın üstünde durabilenlerin aralarında yarıştıklarını tahmin etmek zor olmasa gerektir (Tutel, 1998:7).

Cirit Atı, dört yaşından yukarı yaşta olmalıdır. Orta boyda olanlar tercih edilir. Yüksek ve uzun boylu atlar, alanda kolay dönüş yapamadığı için elverişli değildir. Başı sert olmayan Arap atları ve Türkmen atları en uygun olanıdır. Cirit atları özel surette eğitilerek yetiştirilir (Kahraman,1995:507).

Bir cirit atı; her ne donda, ne kesimde olursa olsun az çok cirit oynar. Alnında küçük bir çelenek veya burnunun üstüne doğru uzanan küçük bir akıtma olması, boynunun sağ yanında kulaklarına doğru incecik bir selvi taslağı bulunması, bir atın en güzel imlerindendir (Gezder, 1998:35).

Atlı cirit sporunda kullanılan atlar, 4-5 yaşlarında eğitime başlanır ve binicisinin yaptığı çeşitli hareketlere uyum sağlayıp içgüdüleriyle sahibinin istediği hareketleri yapabilecek seviyede yetiştirilir. Orta boylu Arap, Türkmen atları tercih edilir (Koçan, 2006:85).

Günümüzde atlı cirit sporunda kullanılacak atlar, genellikle yarışlarını tamamlamış olan safkan Arap yarış atları arasından seçilir. Sıklıkla Arap atının tercih edilmesinin nedeni; bu atların sıcakkanlı atlar grubunda olması, kolay eğitilebilir olması ve insanlarla iletişimlerinin diğerlerine göre çok daha iyi olmasıdır. Ayrıca kıvrak olmaları da; diğer

türlere göre dar alanda kısa dönüşler ve manevra yapabilmeleri açısından avantaj sağlar.

2.1.4 Atlı Cirit Oyununda Kullanılan Terimler

Atlı cirit sporunda da her spor branşında olduğu gibi kendine has terimler kullanılır. Bu terimlerden bazıları aşağıda sıralanmıştır (TGSDF Atlı Cirit Müsabaka Talimatı, Madde 4, 2007:1):

Cirit: 100 cm uzunluğunda ve baş tarafı 2,5 cm çapında oval olup arkaya doğru 1,5 cm çapına kadar inen ahşaptan yapılmış, belirlenmiş tekniklerle sporcuya atılan sporcu aracına denir.

Oyun Alanı: Nizami ölçülere göre düz çizgilerle sınırlandırılmış alandır.

Yasak Alan: Alay durağı ile atış sahası arasında bulunan ve 15 cm enindeki düz çizgilerle sınırlandırılmış alana denir.

Atış Sahası: Hamle yapan sporcunun alay atışlarında cirit atması için oyun alanının ortasına doğru kesik çizgilerle sınırlandırılmış alana denir.

Yakalama: Kovalayan atın kafasının, kaçan atın kalça hizasına veya yan yana (aynı hizaya) gelmesine ve ara mesafesinin 2 m olması durumuna denir.

Kesme: Cirit atıp dönüş yapan atın, rakip atlı tarafından önünün kesilmesine denir.

Hamle: Bir ciritçinin oyun kurallarına göre hücum hakkını kullanmasına denir.

Çizgi İhlali: Ciritçinin oyun alanını sınırlayan çizgilerin dışına çıkmasına denir.

Erken Çıkış: Hamle yapan sporcunun, elindeki ciridi rakip sporcuya atmadan önce rakip sporcu ve/veya sporcuların kendi yasak saha çizgisini geçmelerine denir.

Cirit Toplayıcısı: Cirit alanına düşen ciritleri toplayan, kulübün görevlendirdiği eleman veya elemanlara denir.

Alay Durağı: Oyun sahasının 7 metre ilerisinde takım atlarının durduğu bölgeye denir.

Eyer Boşaltma: Cirit tam üzerine geldiği anda; rakipten gelen ciridin kendisine isabet etmemesi için sporcunun, atın yanına veya karnına inerek ciridin üzerinden geçmesini sağladığı pozisyonu ifade eder.

2.1.5. Cirit Oyun Alanı

Eni en az 30 m en çok 50 m, boyu en az 90 m, en çok 160 m olan ve görülebilecek şekilde 15 cm genişliğinde çizgilerle belirlenen alandır. Zeminin drenajı; iyi düzenlenmiş, taşsız, kabartılmış yumuşak toprak veya 5–6 cm kalınlığında kumlanmış alandır. Standart oyun alanının tamamı; eni 40 m boyu 130 m olacak şekildedir.

Oyun alanının her iki başında takım atlarının dizili olarak durduğu 7 metre enindeki bölgeye alay durağı, alay durağı ile atış sahası arasında kalan ve rakip oyuncunun ihlal etmesinin yasaklandığı 5 metre enindeki bölgeye yasak alan, yasak alandan orta çizgiye doğru 7 metre boyunca uzanan kesik çizgilerle belirlenmiş olan bölgeye de atış sahası denir. (bkz. ŞEKİL 1)

Şekil 1. Atlı Cirit oyun alanı

{ 40m }	Alay Durağı	Yasak Alan	Atış Sahası			Atış Sahası	Yasak Alan	Alay Durağı
	7m	5m	7m			7m	5m	7m
{ 130m }								

2.1.5.1. Oyun Alanı İle İlgili Kurallar

Yasak alan; rakip sporcu tarafından ihlal edilemez, ihlal edildiği takdirde rakip sporcuya 1 (bir) fena puan verilir. Ciritçi, atış sahası içerisinde rakip alaydaki herhangi bir hedefe ciritini atar. Alay çıkışları alay durağından yapılır. Erken çıkış, yasak saha ihlali çift çıkış gibi hatalı hareketler; yasak saha ile atış sahası çizgisi alanlarını kapsayan sahada yapılan hatalı hareketlerdir.

Hamle hakkını kullanan ciritçi, ciridi atış sahasına girmeden kullanırsa (-2) puan alır. Ciritini alaydaki sporcuya isabet ettirirse isabet geçersiz sayılır. Hamle yapan sporcu yasak alanda ciridi kullanırsa; (-3) puan ve sarı kartla cezalandırılır. Ayrıca, aynı takım

sporcularından herhangi biri yasak alanda ciriti ikinci kez kullanırsa; (-6) fena puan alır (kırmızı kartla ihraç edilir). Atış sahası içerisinde ciritini atan bir sporcu, rakibine isabet ettirirse 4 (dört) iyi puan alır, ata vuruş ise isabet olarak kabul edilmez. Kesme veya yakalama yapan ciritçi, çizgi (yan çizgi veya yasak saha) ihlali yaparsa aldığı puanlar silinir ve (-1) puan verilir. Yan çizgi dışında isabete puan verilmez. Hiçbir ciritçi kesme yakalama veya hamle için oyun alanına yan çizgilerden giremez, girerse (-1) puan verilir. Maçtan önce kulüpçe ismi verilen idareci veya antrenör; kesik çizgiler dışına çıkarsa takımı (-1) puanla cezalandırılır (TGSDF Atlı Cirit Müsabaka Talimatı, Madde 25, 2007:10).

2.1.6. Cirit Oyunu Süresi

Atlı cirit müsabakaları; 40'ar dakikalık iki devre halinde olmak üzere toplam 80 dakika oynanır ve devre arası 10 dakikadır. Oyun esnasındaki duraklamalar (inkıtalar), o devre sonuna ilave edilerek süre tamamlanır. Bir hücum süresi en fazla 35 saniyedir. 20. saniye dolduğunda; yazı başhakemi tarafından binici uyarılır. Bu süre içerisinde ciritini kullanmayan sporcu, 1 fena ceza puanı ile cezalandırılarak hamle hakkı kendi takımına verilir ve ikinci 35 saniye kullanılır. Bu süre içerisinde cirit kullanmayan sporcuya ise 2 ceza puanı verilir ve hamle hakkı başka sporcuya verilir.

Atlı cirit müsabakalarında sonuçta beraberlik durumu ortaya çıkması olağandır. Ancak final veya eleme müsabakalarında; mutlaka bir takımın rakibine üstünlük sağlayabilmesi için sonucun tespiti ve ilanını müteakip ara vermeksizin (yarı sahalar değişmek kaydı ile) 10'ar dakikalık iki devre halinde 20 dakikalık uzatma süresi oynatılır. Bu durumda sonuç (beraberlik) değişmez ise kura çekilerek sonuç tespitine gidilir (TGSDF Atlı Cirit Müsabaka Talimatı, Madde 19, 2007:7).

2.1.7. Atlı Cirit Oyununda Takım Kadroları

Atlı cirit müsabakaları için her takım, yedi asıl ve üç yedek sporcu ve atları ile hazır bulunurlar. Oyuna en az yedi at ve sporcu ile başlanır. Oyun esnasında oyuncu ve at sayısı 5'ten aşağı düşerse; o takım hükmen mağlup olur. Yedek oyuncular oyun süresince atlarından inmiş vaziyette, başhakem kulesinin karşısında kendilerine ayrılan yerde; idarecisi antrenör, iki seyisle birlikte hakemin yanında bulunurlar.

Kulüpler tarafından görevlendirilen cirit toplayıcıları; oyun esnasında oyun alanına girerek cirit toplarlar. Oyun alanına sporcu ve cirit toplayıcılarından başka orta hakemin haricinde (başhakemden izinsiz) hiç kimse giremez ve cirit toplayıcıları hiçbir şekilde sporculara ve oyunun gidişatına müdahale edemezler.

Takımlar oyun müddetince; üç yedek atını ve sporcusunu orta hakeme haber vermek kaydıyla ve orta hakemin gözetiminde oyun durduğu sırada değiştirebilirler. Değişiklik sonucu oyundan çıkan at ve oyuncular bir daha oyuna giremezler. Ancak oyundaki atların binicileri kendi aralarında; orta hakeme bilgi vermek kaydıyla en fazla iki at (oyunun durduğu esnasında) değişikliği yapabilirler. Seremonide 8 attan eksik çıkan takım, hükmen yenik sayılır.

2.1.8. Cirit Oyunu Müsabaka Hakemleri

Her cirit müsabakasında; 1 oyun başhakemi, 1 yazı başhakemi, 2 yazı hakemi, 1 orta saha hakemi ve 2 yan çizgi hakemi olmak üzere toplam 7 hakem görev yapar.

Oyun Baş Hakemi: Sahanın en hâkim yan orta noktasında emniyet çizgisi dışında yüksek bir kulede durur. Oyunun tüm idaresinden sorumludur, oyunun tek yetkilisidir.

Yazı Baş Hakemi: Oyun başhakeminin görev yaptığı kulenin alt tarafında bulunan yazı masasının ortasında ayakta veya oturarak görev yapar, takımların aldıkları puanları işletir.

Yazı Hakemleri: Bir oyunda iki yazı hakemi bulunur, yazı masasının kenarında oturarak görev yaparlar.

Orta Saha Hakemi: Oyun başhakeminin bulunduğu yerin karşısındaki yan çizgi boyunca hareketli olarak görev yapar, hamle hakkını kullanacak takımı ikaz eder ve elinde aynı ebatta takımları temsil eden iki bayrak tutar.

Çizgi Hakemleri: Bir oyunda iki çizgi (yan) hakemi bulunur. Yan çizgi ile yasak çizgisinin kesiştiği yerde görev yaparlar (TGSDF Atlı Cirit Müsabaka Talimatı, Madde 26, 2007:12).

2.1.8.1 Oyun Hakemlerine Yardımcı Görevliler

Atlı cirit müsabakalarında bulunması gereken diğer görevliler; bir davul zurna ekibi, müsabaka cirit toplayıcıları, saha tanzimcileri, doktor, veteriner ve sağlık memurlarıdır (TGSDF Atlı Cirit Müsabaka Talimatı, Madde 27, 2007:14).

2.1.9. Atlı Cirit Müsabakalarında Puanlama Sistemi

Atlı cirit oyununda galip gelen takımı belirlemek üzere bir puanlama sistemi uygulanır. Bu sistemde pozitif ve negatif puanlamalar söz konusudur. Olumlu hareketlere pozitif, olumsuz hareketlere ise negatif puan verilir. Müsabaka sonunda bu pozitif ve negatif puanların toplamında en yüksek skora ulaşan takım galip olur. Pozitif veya negatif puan alınan hareketlerin sayısal değerleri aşağıdaki gibidir (TGSDF Atlı Cirit Müsabaka Talimatı, Madde 25, 2007:12):

2.1.9.1. Puan Alınan (Pozitif) Hareketler

- Orta sahada rakibe isabet +4 puan
- Alay durağında rakibe isabet +4 puan
- Rakibi yakalayıp bağışlama +3 puan
- Rakibi kesme +3 puan
- Atılan ciridi oyun alanı içerisinde havada yakalama +2 puan

2.1.9.2 Puan Kaybedilen (Negatif) Hareketler

- Yakın mesafeden rakibe cirit atma -3 puan
- Atı rakip atlıya kasıtlı olarak çarptırma -3 puan
- Ciridi rakip ata kasten vurma -1 puan
- Rakip alaya girmek -1 puan
- Yan çizgi ihlali -1 puan
- Atış sahası dışından, rakip alaya atış yapmak -1 puan
- Cirit atma (hamle) hakkını kullanmamak -1 puan
- Erken ve çift çıkışlara -1 puan
- Attan düşmek -3 puan
- Müsabaka esnasında izinsiz attan inmek -1 puan
- Yasak sahada 3 veya daha fazla oyuncu bulunması -1 puan
- Hamle hakkı doğan sporcunun yan çizgiden oyuna girmesi -1 puan
- Rakip alaya kasten dalan sporcuya -3 puan

- Ciridini atış sahasında kasten yere atan oyuncuya -1 puan
- Çift çıkışlara -1 puan
- Erken çıkışlara -1 puan
- Ciridi elinden düşüren sporcuya -1 puan
- Yasak alan ihlallerine -1 puan

2.1.10. Atlı Ciritle İlgili Araştırmalar

Atlı cirit konusuyla ilgili çok sayıda çalışma bulunmamakla birlikte, Çeşitli spor tarihi kitaplarında, tarih ansiklopedilerinde, Doğa sporlarıyla ilgili bazı kitaplarda ve bazı bilimsel yayınlarda atlı ciritle ilgili bölümlere rastlamak mümkündür.

Çalışkan ve diğerleri (2008), Bazı Geleneksel Türk Sporlarının felsefesi isimli çalışmalarında atlı cirit sporuna da değinmişlerdir yine Karahüseyinoğlu (2008), Küreselleşme ve Geleneksel Türk Sporları isimli çalışmasında, Türkmen (1998), Geçmişten Günümüze Türklerde Rahvan (Yorga) Binicilik isimli çalışmasında, Sakaoğlu (2002), Osmanlı Sarayında Spor Müsabakaları: Bamyacılar-Lahanacılar adlı çalışmasında, Koçan (2006), Geleneksel Sporlarımızdan Cirit'in rekreasyon amacı ile günümüze uyarlanması isimli çalışmasında bu spora yer vermişlerdir.

Ayrıca Konuyla ilgili olarak, 1974 yılında Erzurum Atlı Spor Kulübünün hazırlamış olduğu Ata Spor Cirit, Gezder (1998)'in Geleneksel Sporlarımızdan Ata Spor Atlı Cirit adlı kitaplar bu ata sporuyla ilgili nadir çalışmalardandır. Güven (1999), Kahraman (1995), Tayga (1990) ve Tutel (1998) de spor tarihi ve spor kültürüyle ilgili çalışmalarında atlı cirit sporuna bir başlık altında bölüm ayırmışlardır.

2.2. Sosyal Beceri

Sosyal beceriler ile ilgili birçok tanım yapılmış ancak hiçbiri tek başına evrensel kabul görmemiştir. Ortak bir tanımlamanın yapılamamış olması; sosyal becerinin kolay bir kavram gibi görünmesine rağmen kişilik, zeka, dil, algı, tutum, davranış ve çevre etkileşimi gibi birçok kavramla ilişkili olmasından kaynaklanmaktadır(Bozbey Akalın, 2005:34). Sosyal ilişkiler, sosyal yardım, eğitim, psikolojisi, psikiyatri ve özel eğitim gibi birçok alanda ilgi gören sosyal beceri kavramını her disiplinin farklı bir bakış açısıyla ele

alması; sosyal beceri kavramının birden fazla tanımının olmasının nedenlerinden biri olabilir (Merrell ve Gimpell, 1997:134). Sosyal beceriler; birçok kişi tarafından farklı şekilde algılanıp farklı şekilde tanımlanmış olsa da; özünde sosyalliği barındıran, insan ilişkileri içinde yer alan öğeleri içermektedir (Gülay, 2008:47).

Kişinin diğer insanlarla karşılıklı ve sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için bir takım beceriler gereklidir. İnsanlar, sosyal beceriler olarak tanımlanan bu becerileri sayesinde birbirleriyle etkileşim kurarlar. Bu yüzden sosyal beceriler, toplumsal bir varlık olan insanın en önemli özelliklerinden biridir. İnsanlar bu becerileri sayesinde bir arada yaşarlar. Toplumsal düzen insanların sosyal becerileri sayesinde işler. Toplumsal düzeni korumanın yanı sıra; insanların ruh sağlığı da onların diğer insanlarla sağlıklı ilişkiler kurmasına bağlıdır. Bu nedenle sosyal beceriler bireyin ruh sağlığı açısından önemlidir. Sosyal beceriler başkalarıyla başarılı etkileşimde bulunulmasına olanak sağlayan davranışlardır (Uzamaz, 2000:49).

Birey için başkalarının olumlu tepkiler vermesine yol açabilecek ve olumsuz tepkileri önleyebilecek becerilere sahip olmak önemlidir. İnsan, başkalarıyla etkileşimi mümkün kılacak sosyal açıdan kabul edilebilir olan davranışlara sahip olmak ister. Bu beceriler genel olarak sosyal beceri olarak adlandırılmaktadır (Yüksel, 2004:2). Sosyal beceriler, kişiler arası ilişkilerde kişinin kendisi dâhil insanların duygu, düşünce ve davranışlarını anlama ve bu anlayışa uygun davranma yeteneğidir (Marlowe, 1986:53). Sosyal beceri; sözel ve sözel olmayan davranışlarla kişiler arası ilişkilerde kendini ifade edebilme, karşılıklı güven içinde iletişim kurma, iletişimi sürdürme, gerekli durumlarda liderlik yapabilme ve çatışmaları çözebilme becerisi, uygun biçimde duygu ve düşüncelerini paylaşma ve başka bireylerin de duygu ve düşüncelerini paylaşmalarına yardımcı olma, verilen görevleri başarabilme ve toplumsal yaşamda başarılı olabilmek için gerekli olan davranışları sergileme becerisi olarak da tanımlanmaktadır (Karahan, 2008:173).

Kişilerin başkalarıyla olan ilişkilerinde onların davranışlarının anlamlarını kavrayarak uygun tepkiler verebilmesi; genel olarak kabul edilen tanımsal öğelerdir. İlgili tüm kavramlarda başka birileri söz konusudur. İletişim ve etkileşim söz konusudur. Kişiler arası ilişkileri başlatma, sürdürme ve uygun şekilde bitirme becerileri; sosyal beceri kapsamında değerlendirilebilir (Bacanlı, 2005:18).

Sosyal becerileri oluşturan bileşenlerin neler olduğu konusunda ortak bir anlayış yoktur. Sosyal yetenekler; kişinin bir ilişkiyi şekillendirmesine, başkalarını harekete

geçirip teşvik etmesine, yakın ilişkileri sürdürebilmesine, insanları ikna edip etkilemesine ve rahatlamasına olanak tanır (Goleman, 2005:144).

İnsanların birbirleriyle olan ilişkilerinde dikkat etmeleri gereken ve çok önemli bazı beceriler vardır. Sosyal beceri olarak nitelenen bu beceriler, kişiler arası ilişkilerde başarılı olabilmek için ön-koşul niteliğinde olup çocukluk döneminden itibaren öğrenme yoluyla kazanılmaya başlanmakta ve yaşam boyu kullanılmaktadır. Sosyal beceriler bireyin diğer bireylerle olumlu ilişkiler kurmasını sağlamakla birlikte, ihtiyaçlarını karşılamasına ve amaçlarına ulaşmasına da yardımcı olmaktadır (Cartledge, Milburn, 1992:7).

2.2.1. Sosyal Beceri İle İlgili Tanımlar

Sosyal becerilerin anlamı üzerine yıllardan beri çok şeyler söylenmiş ve sosyal becerilerin çeşitli tanımları yapılmıştır. Ancak en genel anlamıyla sosyal beceriler; kişiler arası ilişkilerde sosyal bilgiyi alma, çözümleme ve uygun tepkilerde bulunma, hedefe yönelik ve sosyal bağlama göre değişen, hem gözlenebilen hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren ve öğrenilebilir davranışlardır (Yüksel, 2004:3).

Çeşitli bilim insanları tarafından sosyal beceriler hakkında yapılmış tanımlarsa şöyledir:

Riggio, sosyal becerileri genel zekanın bileşkesi ve anahtar kavramı olan sözel akıl yürütmeyi de içeren ve öğrenilebilir bir özellik olarak (Yüksel, 1997:2), Libermen ve diğerleri; sosyal becerileri toplum içinde yaşamak ve yeterli düzeyde kaliteli bir yaşam için gerekli olan bilişsel, sözel olan ve sözel olmayan kişiler arası davranışlar olarak, Hersen ve Eisler; bireylerin tabii çevrelerinde yani okul, ev ve işte başkalarıyla başarılı bir şekilde etkileşimde bulunma yeteneği olarak, La Greca; olumlu sosyal etkileşimlerin başlamasına ve devam etmesine katkıda bulunan olumlu sosyal davranışlar olarak, Howing ve arkadaşları ise; sosyal becerileri bireylerin sosyal ortamda yeterli şekilde davranabilmelerini sağlayan, gülümsemek, etkileşimi başlatmak, problem çözme becerilerini kullanabilmek gibi belirli yetenekler olarak tanımlamışlardır (Ekinci, 2006:16). Marlove ise sosyal becerileri; kişiler arası ilişkilerde kişinin kendisi dâhil insanların duygu, düşünce ve davranışlarını anlama ve bu anlayışa uygun davranma yeteneği, olarak tanımlamıştır. Sorias 'a göre sosyal beceri, bireyin çevresiyle olumlu ilişkiler kurması, duygularını bütün bir şekilde anlatabilmesi, kişisel haklarını savunabilmesi, diğer insanlardan yardım isteyebilmesi ve kendisine ters gelen istekleri geri çevirebilmesini

kolaylaştıran öğrenilmiş davranışlardır (Karayurt ve Akyol, 2008:34). Spence, sosyal beceriyi bireyin toplumsal yaşamda başarılı olabilmesi için gerekli olan davranışları sergileme becerisi olarak tanımlamakta ve sözel olan ve sözel olmayan tepkiler olarak ikiye ayırmaktadır. Sözel olmayan tepkileri göz teması, yüz ifadesi, beden duruşu ve sosyal mesafe olarak; sözel olan tepkileri ise ses tonu, sesin yüksekliği, konuşmanın akıcılığı ve anlaşılabilirliği olarak açıklamaktadır. Trower'da sosyal beceriyi; içerik ve süreç olmak üzere iki boyuta ayırarak incelemektedir. Sosyal becerinin içeriğinde bakışlar ve baş sallama gibi sosyal ilişki sırasında sergilenen davranışlar yer almaktadır. Süreç olarak sosyal beceri ise bireyin bazı kurallara ve amaçlara göre başka bireylerden geri bildirim almak için kullandığı becerilerden oluşmaktadır (Cartledge & Milburn, 1992). Trower, “sosyal beceriler” kavramı ile “sosyal beceri” kavramını birbirinden ayırmaktadır. Sosyal beceriler, “sıradan insanların sosyal etkileşimde kullandıkları ve kurallar tarafından yönetilen gerçek normatif öge davranışlar veya eylemler (bakış, sözcükler, vb.) ve tekil öğeler (selamlaşma) gibi öğelerin, eylemlerin veya senaryoların belirlenebilir ardışıklığı”, sosyal beceri ise, “bir hedefe yönelik, becerikli davranışın ortaya konması süreci” olarak tanımlanmaktadır. Genelde sosyal beceriler, sosyal olarak kabul edilebilen diğer bireylerle etkileşimde kişiyi yetkili kılan öğrenilmiş davranışlardır. Sosyal beceriler, çeşitli etkileşimlerde bireyin hem kendisinin ve hem de diğer bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarını anlama ve o anlayışa uygun davranışlar gösterebilme olarak tanımlanmaktadır (Çubukçu, Gültekin, 2006:159).

Yukarıdaki tanımların ortak noktasına bakıldığında, sosyal becerilerin bireyin toplum içinde sağlıklı ilişkiler kurmasında ve bunları devam ettirebilmesinde oldukça önemli olduğu, aynı zamanda olumlu tepki almasını sağladığı ve olumsuz tepki almasını engellediği görülmektedir. Cartledge ve Milburn, sosyal beceri tanımlarının çoğunda şu öğelerin ortak olduğunu belirtmektedir (Torun, 2008:24):

1. Başkalarının olumlu tepkiler vermesine yol açacak ve olumsuz tepkileri engelleyecek, başkalarıyla etkileşimi mümkün kılacak, sosyal olarak kabul edilebilir olan öğrenilmiş davranışlar olarak sosyal beceriler.
2. Çevrede etki bırakan, hedefe yönelik davranışlar olarak sosyal beceriler.
3. Duruma özgü ve sosyal içeriğe göre değişen sosyal beceriler.
4. Hem belirli gözlenebilen davranışlar hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeler içeren davranışlar olarak sosyal beceriler.

(Michelson ve diğerkleri, 1983) ise sosyal beceri tanımlarında altı ortak noktanın bulunduğunu belirtmektedir:

1. Öğrenme ile kazanılır,
2. Sözel ve sözel olmayan özel davranışlardan oluşur,
3. Davranışı başlatmada etkilidir,
4. Diğerklerinden gelen olumlu pekiştireci artırır,
5. Karşılıklı ilişkilerde gerekli zamanlamaya ve etkileşmeye dayalı davranışlardır,
6. Diğerklerinin sosyal statüsü, cinsiyeti, yaşı gibi faktörlerden etkilenir.

(Elliott ve Gresham, 1993) ise literatürdeki sosyal beceri tanımlarını üç kategoride gruplandırmıştır. Bunlar;

- 1 - Akran kabulü.
- 2- Davranışsal tanım.
- 3- Sosyal geçerlilik tanımı.

Akran kabulü tanımında, “okulda veya yaşadığı toplulukta akranları tarafından kabul edilen ya da onlar arasında popüler olan çocukların ve ergenlerin yeterli sosyal beceriye sahip olduğu” düşünülür. Fakat bu tanımın dezavantajı; hangi spesifik davranışların akran kabulü ya da popülerliğini sağlayacağını tanımlayamıyor olmasıdır. Davranışsal tanımda ise sosyal beceriler “ortama özgü, ortamdaki olumlu tepki almayı arttıran, olumsuz tepki almayı azaltan davranışlar” olarak açıklanmaktadır. Bu tanıma göre sosyal beceriler, davranışsal terimlerle açıklanmakta ve iletişim kurma, etkileşim başlatma, göz kontağı kurma gibi beceriler gözlenebilir, objektif beceriler olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımın en büyük avantajı, özel sosyal davranışları tanımlaması ve özel sosyal davranışların kontrol değişkeni olarak kullanılabilmesi ve bu davranışın hangi durumlarda ortaya çıktığının belirlenmesidir. Sosyal geçerlilik tanımında ise sosyal beceri, “çocuklar için belirli sosyal ortamlarda önemli sosyal sonuçları yordamasına yardımcı olacak davranışlar” olarak ele alınır (Torun, 2008:25). Yukarıda verilen tanımlar ve yapılan açıklamalar incelendiğinde; sosyal becerilerin bireyin kişisel yeterliliğini oluşturan önemli bir unsur olduğu, bu becerilerin eksik olması durumunda bireylerin duygusal ve sosyal alanda ilişki kurmada, ilişkilerini sürdürmede, sorunlarla karşılaştıklarında bu sorunlarla baş etmede sorun yaşadıkları, sosyal etkileşimin insanın yaşamının evrensel ve ayrılmaz bir parçası olduğu görülmektedir (Çelik, 2007:9).

Sosyal beceri ve yeterlik konusundaki araştırmalar 1920’li yıllarda Thorndike tarafından Sosyal Zekâ’nın tanımlanması ve ölçülmesi çalışmaları ile birlikte başlamıştır.

Ancak bu çalışmalar, sosyal zekânın ölçülmesindeki güçlükler ve genel zekâdan sosyal zekâyı ayırmanın güç oluşu nedeniyle engellenmiştir. Bunun nedeni sosyal zekâ ile ilgili geleneksel tanımlardır. Bu tanımlarda zekâ, sosyal durumu ve sosyal davranışı anlama ve okuma becerisi olarak görülür (Yüksel, 2004:2). Kişilerin kendilerine benzeyen insanları görmesi ve değerlendirmesi; yeterlik duygusunu artırmasının yanı sıra onların yeteneklerinin farkına varmalarını sağlar. Diğer insanların yapabildiklerini görmek, performanslarını arttırmak için yeteneklerinin farkına varmalarını sağlamaktadır. Bandura, Sosyal Bilişsel Kuram ile yeteneklerin gelişimi ve eylemlerin düzenlenmesini ele alan çok yönlü bir yapı ortaya koymaktadır. Sosyal Bilişsel Kuram; yerleşmiş bilişsel, sosyal ve davranışsal becerilerin düzenleyicisi olarak işleyen bir dizi etkeni kapsar. Bir yetenek, ancak iyi yönetildiği takdirde verimli olabilir. Birçok yetenek çok uzun bir dönemden sonra geliştirilir. Daha karmaşık olanlar içinse; farklı alt beceriler edinilmeli, bu beceriler bütünleştirilmeli ve hiyerarşik olarak düzenlenmelidir (Schunk, 1991:207).

Sosyal beceriler, toplumsal bir varlık olan insanın en önemli becerileri olup insanlar bu beceriler sayesinde bir arada yaşayabilmekte ve toplumsal düzen bu sayede işlemektedir. Ayrıca, bireyin ruh sağlığının diğer insanlarla sağlıklı ilişkiler kurmasına bağlı olduğu düşünülürse; sosyal beceriler ruh sağlığı için de yararlıdır (Bacanlı, 2000:172). Görüldüğü gibi sosyal becerilerin bireyin çevresi ve toplumla olan ilişkilerinde olan yeri büyüktür. (Genç, 2005)'e göre; gelişim dönemi özelliklerine göre birey, özellikle okul öncesi ve ilköğretim birinci kademedede başkalarının keşfi ile birlikte onlarla geçinme ve iyi ilişkiler kurma amacıyla sosyal becerilere ihtiyaç duymaktadır. Toplumsal düzen, insanların sosyal becerileri sayesinde sağlanabileceğinden bu becerilere sahip birey sayısının fazla olmasının önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Toplumsal düzen bir yana, birey olarak insanın ruh sağlığı onun diğer bireylerle sağlıklı ilişkiler kurmasına bağlı olduğundan sosyal beceriler; bireyin ruh sağlığı için büyük önem taşımaktadır (Kalafat, 2006:19).

Sosyal beceri tanımlarındaki küçük farklılıklara rağmen herkesin görüş birliğine vardığı konu; bu becerilerin eksikliği durumunda bireylerin duygusal ve sosyal alanlarda ilişki kurmada, ilişkileri devam ettirmede ve ilişkilerde karşılaştıkları güçlüklerle başa çıkma konularında sorun yaşadıklarıdır (Altınoğlu-Dikmeer, 1997:13).

2.2.2.Sosyal Beceri Özellikleri

(Chadsey-Rusch, 1992)'a göre, sosyal becerilerin beş temel özelliği vardır:

- 1-Sosyal beceriler bireyin içinde yaşadığı toplumun sosyal kurallarına bağlı olan, bireylerin sosyal ortamlarda olumlu ya da nötr tepkiler almalarını sağlayan becerilerdir.
- 2-Sosyal beceriler öğrenilmiş davranışlardır. Farklı kültürlerde farklı sosyal kuralların olması, her toplumda farklı sosyal davranışların istendik kabul edilmesi, sosyal becerilerin öğrenilmiş davranışlar olduğunu göstermektedir.
- 3-Sosyal beceriler bir amaca yöneliktir ve birey tarafından belirlenen bir amaç için kullanılırlar.
- 4-Sosyal beceriler duruma özgüdür ve sosyal ortamlara göre farklılaşır.
- 5-Sosyal beceriler gözlenebilen becerilerin yanı sıra gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal elemanlardan oluşmaktadır (Elibol, Gültekin:2008:12).

(Hargie, 1986), sosyal becerilerin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

1. Sosyal beceriler amaç yönelimlidir. Birey istenilen sonuca varmak için kullanır.
2. Sosyal beceriler karşılıklıdır. Ortak bir amaca yönelik olarak bireylerin her davranışı birbiriyle ilişkilidir.
3. Sosyal beceriler, duruma göre uygunluk gösterir. Sosyal becerilerini gösteren birey, içinde bulunduğu sosyal durumlardaki ihtiyaçlarına göre kendisini uydurabilir.
4. Bireyin davranışları bir bütünün parçaları olarak değerlendirilebilir. Sosyal beceri tepkileri hiyerarşik bir düzen içindedir.
5. Sosyal beceriler, öğrenilen davranışları içerir. Gösterilen davranış formları genel olarak bireyin öğrendiği davranışlarıdır.
6. Sosyal beceriler, birey tarafından kontrol edilen davranışlardır (Seven,2008:153).

2.2.3.Sosyal Beceri Modelleri

Sosyal beceriler anlamında; sosyal becerinin ne olduğu, nelerden (hangi ve nasıl davranışlardan veya becerilerden) oluştuğu, özelliklerinin ve şartlarının neler olduğu konusunda bir uzlaşma sağlanabilmiş değildir. Fakat aşağıda açıklanan bu modeller, konuyla ilgili belli kuramsal tanımlamaları yapmaktadırlar.

2.2.3.1.Motor Sosyal Beceri Düzeni

(Argyle, 1972:86), sosyal becerinin bir motor beceri modeli olduğunu öne sürmüş ve aralarında benzerlikler olmasına rağmen sosyal becerilerin bir takım farklı özelliklere sahip olduğunu belirtmiştir. Bu özellikler;

1. Diğerleriyle ilişki kurma ihtiyacı.
2. Her ikisinin de rahat olabilecekleri, düz bir etkileşim örüntüsü olmalıdır. Çeşitli amaçlar için çeşitli ilişki dereceleri gerekebilir.
3. Karşıdaki kişiyi güdüleme ihtiyacı. Karşıdakinin ilişkiyi sürdürmesi için güdülenmesi gerekir.
4. Başkalarının endişe ve savunuculuğunu azaltma ihtiyacı.
5. Sosyal davrananların (uygulayıcı); danışanda oluşturdukları izlenime ilgileri.

Diğer motor becerilerde bu özellik ve ihtiyaçlar genellikle bulunmaz. Argyle'nin bu analizi oldukça yararlı olmakla birlikte kendisi bu analizi ile özellikle sosyal uygulayıcı (social performer) olarak nitelediği sosyal mesleklerde çalışan kişiler üzerinde durmaktadır. Sosyal beceri gerektiren belli başlı meslekler olarak; toplumsal tarama görüşmesi, değerlendirme görüşmesi, satış, hatiplik, çalışma gruplarının denetlenmesi, personel görüşmesi, öğretim, psikoterapi, danışma ve çocuk bakımını ele almaktadır. Bir başka ifade ile yukarıda belirlenen özellikler de daha çok bu mesleklerde çalışan kişiler için düşünülmüştür (Bacanlı, 2005; 28–45).

2.2.3.2.Üretici Sosyal Beceri Modeli

(Trower, 1982), sosyal becerinin üretici (generative) modelini öne sürerken; modelini Harre ve Secord'un İnsan Davranışı Modeli'ne ve Mischel'in Sosyal Öğrenme Modeli'ne dayandırmaktadır. Bunlardan Harre ve Secord'un modelinde “insan davranışlarındaki” düzenlilik; iki insan anlayışına dayanmaktadır: a. Güçlerin itme ve çekmelerine cevap veren bir nesne olarak insan, b. Kendi davranışını yönlendiren bir “ajan” olarak davranan insan/kşi. Bu anlayışlar, insan davranışına amaç ve hedefleri getirir. Mischel ise modelinde; özellik kuramlarını eleştirdikten sonra davranışla ilgili kişi değişkenlerini ararken kişinin genelde hangi özelliklere sahip olduğundan ziyade belli durumlarda kişinin yapılandırdıklarının daha önemli olduğunu iddia etmiştir. Bu iki modeli gözden geçiren Trower, sentez niteliğinde bir üretici sosyal beceri kavramını ortaya

atmaktadır. Bu kavramın temelinde dört önemli değişken vardır:

- A. Gözleme yeteneği, (iç ve dış olayları)
- B. Performans yeteneği, (gözlenen)
- C. Hedefler ve standartlar,
- D. Bilişsel temsiller ve mantıksal fonksiyonlar.

Trower, modelinde; sosyal becerinin bilişsel bir özellik olduğunu ve kendini ayarlamının sosyal beceri olduğunu belirtmektedir. Tabii ki, modelde diğer bilişsel sosyal beceri anlayışları gibi Ellis'e ve yanlış inançlara da yer vardır. Son olarak Trower üç öneride bulunmaktadır;

1. Modele dayalı ölçme çalışmalarının yapılması,
 2. Sosyal beceri eğitiminin; sosyal becerinin öğelerinden ziyade sosyal beceri performansı üretme sürecine ağırlık vermesi,
 3. Geçersiz çıkarsamalar ve olumsuz değerlendirmeleri de içerecek eğitim programlarının geliştirilmesi (akılcı-duygusal terapi ve bilişsel terapilerin bu noktadaki yararı açıktır).
- Trower'in modelinin diğer sosyal beceri anlayışlarından farkı; daha geniş bir teorik platformda bulunmasıdır. Diğer modeller insan anlayışları üzerinde onun kadar teorik arka plan sağlamamaktadır (Bacanlı 2005:31–36).

2.2.3.3.Üç Sistem Yaklaşımı

Sosyal beceri kavramıyla ilgili çalışmalar yapan (McFall, 1982), literatürde sosyal beceri kavramına yönelik iki temel model (özellik modeli ve moleküler model) olduğunu belirtmektedir. Bunlar;

Özellik Modeli, “sosyal becerinin doğrudan gözlenemeyeceğini, ayrıca bireyin davranışının onun sosyal beceri düzeyinin yalnızca bir yansıması” olduğunu belirtmektedir. Bu yaklaşımın temel varsayımı, “bireyin sosyal beceri düzeyinin statik olduğu ve farklı durumlardaki becerilerin birbiriyle tutarlı olacağıdır.”

Moleküler Model ise sosyal becerileri, “gözlenebilir özel davranış birimleri” olarak ele almaktadır. Bu davranış birimleri, bireyin kişiler arası durumlardaki performansının temelini oluşturmaktadır. Bu modelde, “sosyal becerinin dinamik olduğu ve becerilerin zamana ve duruma göre değişeceği” varsayılmaktadır.

McFall bu modelleri eleştirirken, “Üç Sistem Yaklaşımı” adını verdiği kendi modelini ortaya koyar. Üç sistem yaklaşımı, “bireyin sosyal performansının; fizyolojik,

bilişsel ve motor davranışlar temelinde değerlendirilebileceği” varsayımına dayanmaktadır. McFall’ın modelinde ilk üç basamak kod çözme becerilerini kapsar. Birinci sırada; alınan duyuşsal bilgiler algılanır, kısa süreli hafızaya yerleştirilir ve kısa süreli hafızadaki bilgiler bireyin anlam yapılarıyla ilgili bir şekilde yorumlanır. Kod çözme becerileri, kişiler arası durumlardaki performans yeterliliği için gereklidir. İkinci sıradaki basamak; beş basamak karar verme becerilerinden oluşur. Buradaki basamaklar; gelişen durumun gereklerine uyan olası tepkilerin araştırılması, kendi deneyimlerine de bakarak en iyisinin seçilmesi, uygulanabilmesi süreçlerinden oluşur. Üçüncü sıradaki iki basamak ise; kodlama becerilerinden oluşur. Yürütme becerileri, bireyin seçtiği davranışı eyleme dönüştürmesidir. Kendini gözleme becerisi ise kişinin performansındaki uyumsuzluğu gözlediği ve aldığı geri bildirimlerle davranışında gerekli değişikliği yaptığı adımdır (Torun, 2008:26).

2.2.3.4.Kendini Ortaya Koyma Yaklaşımı

Sosyal anksiyete için geliştirilmiş olmasına rağmen; sosyal beceriler için de kullanılan ve kullanışlı olan bir diğer model, Leary ve Schlenker’in modelidir. (Schlenker ve Leary, 1982), sosyal anksiyeteyi “gerçek veya hayali sosyal ortamlarda kişilerarası değerlendirilmenin öngörülmesi veya var olmasından doğan anksiyete” olarak tanımlamışlardır. Bu tanım analiz edilirse; sosyal anksiyetenin öznel bir yaşantı olduğu, sosyal ortamın gerçek veya hayali olabileceği, değerlendirmenin gerçekten bulunabileceği veya bireyin değerlendirilebileceğini düşünebileceği anlaşılmaktadır. Bu yaklaşımın temeli; Goffman’ın bireylerin sosyal etkileşimlerde karşıdaki kişilerde belli izlenimler oluşturmaya çalıştıkları ve bu nedenle karşıdaki kişilerin onları değerlendirmeleriyle ilgilendikleri düşüncesine dayanmaktadır. Kendini ortaya koyma ile ilgili yeterlik beklentileri; eğilimsel (genel kendine yeterlik, benlik saygısı) ve durumsal (yeni karşılaşmalar, durumdaki belirsizlikler, yabancılar) faktörlerden etkilenir. Kendini sunma ile ilgili sonuç beklentileri de; çok çekici veya çok eleştirici kişilerin bulunmasından etkilenir ve sosyal açıdan endişeli olma eğilimindeki kişilerde düşüktür. Özet olarak; Leary bir yandan kapsamlı bir sosyal anksiyete kuramı geliştirmiş, bunu yaparken izlenim oluşturmaya güdülenme ve izlenim oluşturmaktan endişelenme ayrımı getirmiş, bir yandan da Atherton ile birlikte yeterlik beklentisi ile sonuç beklentisini birbirinden ayırmıştır (Bacanlı, 2005:28).

2.2.4.Sosyal Becerinin Alt Boyutları

Sosyal beceriler bir bütün olarak ele alındığı gibi daha fazla detaylandırılarak alt boyutlara ayrılmış ve sözü edilen alt boyutlar açıklamaları ile birlikte verilmiştir:

Riggio'nun geliştirmiş olduğu Sosyal Beceri Envanteri'nde (Social Skills Inventory) sosyal beceri ve sosyal becerileri oluşturan yapılar aşağıdaki gibi ele alınmaktadır (Yüksel, 2004:9):

Duyuşsal anlatımcılık (emotion expressivity), bireylerin sözel olmayan iletişim becerilerini, özellikle duyuşsal mesajları gönderme becerilerini ifade etmektedir.

Duyuşsal duyarlık (emotional sensitivity), başkalarının sözel olmayan iletişimlerini alma, anlama ve yorumlama becerilerini ifade etmektedir.

Duyuşsal kontrol (emotional control), bireylerin duyuşsal ve sözel olmayan tepkilerini düzenleme ve kontrol becerilerini içermektedir.

Sosyal anlatımcılık (social expressivity), sözel anlatımcılığı ve bireylerin birbirleriyle sosyal iletişim kurma ve iletişime katılma becerilerini ifade etmektedir.

Sosyal duyarlık (social sensitivity), başkalarının sözel iletişimlerini alma, anlama ve yorumlama becerilerini içermektedir.

Sosyal kontrol (social control), sosyal rol oynama ve bireyin sosyal olarak kendini ortaya koyma becerilerini ifade etmektedir.

Duyuşsal anlatımcılık diğer bireyleri etkilemeye yönelik becerileri; *duyuşsal duyarlık* karşıdaki bireylerin duygu ve düşüncelerinin farkında olma becerilerini; *sosyal anlatımcılık* sözel ifade, sözel akıcılık, karşılıklı konuşabilme ve görüş alış-verişinde bulunabilme becerilerini ifade etmektedir. *Sosyal duyarlık* ise başkalarından gönderilen sözel mesajları alma, anlama, toplumsal kuralları öğrenme ve buna göre davranma becerilerini ifade etmektedir. Diğer bir sosyal beceri alanı olan *duyuşsal kontrol*, duyuşsal iletişimi ve sözel olmayan ifadeleri düzenleme becerisini ifade etmekte; sosyal kontrol ise insanlara karşı sergilenen sözel mesajların ve davranışların düzenlenmesi ve kendini ifade becerileri olarak açıklanmaktadır ((Karahana, 2008:174).

2.2.5.Sosyal Beceri Yetersizliği

Sosyal yeterlik kavramını, sosyal beceriden ayırt etmek güçtür. Bu nedenle; bazen bu iki kavramın birbirinin yerine kullanıldığı, daha doğrusu aralarında ayırım gözetilmediği

görülmektedir. Temelde yatan mantık, “kişinin sosyal becerisi varsa, sosyal açıdan yeterlidir” düşüncesidir. Hatta; heterososyal yeterlik, kişilerarası yeterlik gibi kavramların sosyal yeterlikle yakın veya eş anlamlı olarak kullanıldığı da görülmektedir (Bacanlı, 1999:21).

Sosyal beceriye sahip olma durumu; duyguları rahatlıkla ifade edebilme, başkalarının duygularını ifade etmesine yardımcı olabilme, uygun yer ve zamanda değerlendirme yapabilme olarak açıklanabilir (Becker ve diğerleri 1987). Başka bir anlatımla sosyal becerilerin yeterli olması durumunda; selamlaşma, dinleme becerileri, konuşmayı başlatma ve sürdürme, davranışı değerlendirme, duygu ve düşüncelerini paylaşma, problem çözme, oyuna katılma, özür dileme, zor durumlarla başa çıkabilme, bir isteği ifade edebilme, duygusal farkındalık, etkili soru sorma, yeni durumlara uyum sağlama, duygu ve düşüncelerini açık ve somut olarak karşıdaki bireylere yansıtma, olumlu duyguları ifade etme, kavgadan uzak durma, alay etmeye karşı koyma, çevresindeki bireylerin duygularını fark edebilme, başkalarını onaylama ve destekleme, öfke ile baş etme, başkalarıyla uzlaşma, izin isteme, kendini ödüllendirme, kendini açma ve güven genlik gibi becerilerin sergilenmesi gerekli görülmektedir. Sosyal becerilerdeki yetersizlik ise yukarıda sıralanan temel sosyal becerilerin öğrenilememiş ya da kazanılamamış olması ve var olan becerilerin uygun ortamlarda kullanılamaması şeklinde ortaya çıkmaktadır (Hargie, 1994; Begun, 1996; Akkök, 2003’den aktaran: Karahan, 2007:44–45).

Sosyal beceri eksikliği bir bireyin davranış repertuarında belirli sosyal davranışlarının olmamasına işaret eder. Bu, kişinin sosyal beceri davranışını gerçekleştireceği gerekli bilgilere sahip olmadığı anlamına gelir. Diğer taraftan sosyal beceri eksikliğine sahip biri, sorun yaşadığında sosyal beceri performansı gösterebilir fakat uygun sıklık ile belirli durumlarda gösterilmesi gereken uygun sosyal beceri davranışını gösteremez (King, 2000’den aktaran: Seven, 2006:16).

Sosyal beceri yetersizliği, çocukların akranlarıyla uygun etkileşim sağlayabilmeleri için gerekli sosyal becerilere sahip olamamasından ya da beceri performansındaki kritik bir adımı bilmemesinden kaynaklanır. Beceri yetersizliğini belirtmek için bireyin daha önce o beceriyi kullanıp kullanmadığının araştırılması gerekmektedir. Eğer birey beceriyi daha önce hiç kullanmamışsa ya da hiç kullanmıyorsa; bireyin beceriyi kazanamadığı sonucuna varılabilir. Örneğin; bir çocuk yaşıtlarıyla nasıl işbirliği yapacağını bilmiyorsa, birlikte oynayamıyorsa, bu davranış çocuğun davranış repertuarında yoktur. Beceri yetersizlikleri, temel öğrenme sürecindeki ciddi eksikliklerden ya da beceriyi öğrenme fırsatı

olmayışından kaynaklanmış olabilir. Sosyal beceri eksikliklerini gidermek için doğrudan öğretme, model olma, davranış provası gibi yöntemler kullanılmaktadır (Torun, 2008:31). Sosyal beceri yetersizliklerinin erken dönemde tespit edilmesi önemlidir. Çünkü; sosyal becerileri yetersiz olan birey, saldırgan davranışlar sergileyebilmekte ve bu durum bireyin sosyal kabul edilebilirliğini düşürmektedir (Elibol, Gültekin (2008).

Birey bir beceriyi daha önce hiç sergileyememişse, yani uygun durum ve ortamda hiç kullanamıyorsa beceriyi kazanamamış olduğu düşünülebilir. Bu durumda birey uygun sosyal davranış kavramından yoksun olabilir. Bireyler, muhtemelen becerilere sahip olmalarına rağmen; bu becerileri uygun durumlarda ve ortamlarda ortaya koyamamaları sonucunda becerilerden yoksun olarak görülebirlirler. Bireyin repertuarında sosyal beceriler olmasına rağmen; bu becerileri duygusal tepkilerindeki artış nedeniyle sergilemede zorluk çektiği zaman bu yetersizlikten söz edilebilir. Birey beceriyi nasıl sergileyeceğini öğrenmiştir. Ancak birey sosyal beceriyi sergilerken duygusal tepkilerindeki artış nedeniyle becerinin bazı kritik alt basamaklarını atlar. Örneğin; birey başka kişiyle konuşmayı başlatır, ancak sürdüremez. Göz ilişkisi kurma, uygun bir şekilde yaklaşma gibi bu becerinin alt basamaklarını gerçekleştiremez. Kısaca yetersizlik, becerinin birey tarafından bilinmesine rağmen beceriyi oluşturan alt basamakların sergilenememesi durumudur (Avcıoglu, 2005:14).

(Gresham ve Elliott, 1984:292) sosyal beceri kusurlarını dört farklı tipe ayırmışlardır:

1. İlk tip, kazanım bozukluklarıdır. Davranışın beceriye dönüşmesini engelleyen kusurların neden olduğu; çocukların sosyal beceriyi sergileme performansı gösterememeleri durumudur.
2. İkinci tip, problemli davranışların ön plana çıktığı kazanım bozukluklarıdır. Çocuk, sosyal becerileri öğrenme konusunda kendini duygusal olarak engellenmiş hissettiğinde ortaya çıkar. Hiperaktif çocuklar, kaygılı çocuklar sosyal becerileri kazanmaya konsantre olamazlar.
3. Üçüncü tip, performans bozukluklarıdır. Çocukların uygun beceriyi öğrendikleri fakat davranışa dökmeyi seçmedikleri durumlarda ortaya çıkar.
4. Dördüncü tip, davranışların engellediği performans bozukluklarıdır. Çocukların beceriyi öğrendikleri fakat problem davranışlarının o beceriyi uygulamayı engellediği durumlarda ortaya çıkar. Bu, problemli davranışın sosyal beceriye baskın çıktığı durumlarda olur.

Sosyal becerilerdeki yetersizliğin sonuçları üzerinde yapılan araştırmalar; düşük

sosyal becerilerin, çocuklukta yaşanan zorluklar ve ileri yaşlarda yaşanabilecek uyumsuzluklarla ilişkili olduğunu ortaya çıkarmıştır. Akran ilişkileri zayıf ve yetersiz olan çocuklar; psikolojik, davranışsal ve sosyal alanlarda yaşamlarının sonraki döneminde rahatsızlıklar yaşama eğilimindedirler. Bunlar arasında; okul başarısızlığı, şiddet, psikopatoloji ve suça eğilim sayılabilir. Sosyal beceriler ile olumsuz bulgular arasındaki ilişkiyi araştırma amacıyla yapılan bir çalışma; az ve çok arkadaşı olan çocuklara kıyasla, daha çok arkadaşı olan ve bunları sürdürebilen yuva çocuklarının okulun ilk birkaç ayında okula yönelik daha olumlu tutumlar geliştirdiklerini göstermiştir. Aynı araştırmada; akranları tarafından reddedilen çocukların okul hakkında olumsuz algılama, okulu reddetme ve yıl boyunca süren akademik başarı düşüklüğü gibi riskli yaşantılara girdikleri ortaya çıkmıştır. Ergenlik öncesindeki çocukların akran ilişkilerini 7 yıl boyunca izleyen uzun dönemli (boylamsal) bir başka çalışma ise; akranlarına karşı saldırgan olan ve reddedilen çocukların, ergenlikte suça eğilimli olduklarını; sınıfta kalma ya da okulu bırakma gibi sorunlar yaşadıklarını ortaya koymuştur (Çetin, Bilbay, Kaymak, 2001 dan aktaran Okur, 2008:74).

Sosyal becerilerdeki yetersizlik; evde, okulda, oyunda yaşamın her aşamasını etkileyecektir. Araştırmalar, zayıf sosyal becerilerin; öğrenme eksiklikleri için başlıca etken olduğunu göstermektedir. Sosyal durumları yanlış okuma, diğerlerine duyarlı davranmama ve sosyal itilme acısı çekme; öğrenme yetersizliği için önemli sosyal problem göstergeleridir (Bryan, 1991:297).

2.2.6.Sosyal Beceri Davranışının Sergilenmesindeki Başarısızlıklar

Bireyler sosyal beceriyi çeşitli nedenlerle öğrenmemiş olabilirler. Birey o beceriyi öğrenmek için fırsat sahibi olmamış olabilir ya da o beceriyi sergilemekten dolayı kaygı duyabilir. Olumsuz benlik değerlendirmesi, kaygı ve sosyal normlarla ilgili yetersiz bilgi Becker tarafından; zayıf sosyal becerinin nedenleri olarak görülmektedir (Çelik, 2007:15).

Sosyal becerilerin günlük yaşamda ortaya konması oldukça önemlidir. Ancak bireyler sosyal beceri davranışlarını sergilemekte başarısız olabilirler. Bu başarısızlığın çeşitli nedenleri olabilir. Bu nedenlerden bazıları aşağıda belirtilmiştir:

1. Davranış kazanımı veya öğrenilmesinin yokluğu; bazı sosyal becerilerin bir kısmı asla kazanılamayabilir ya da yeterince öğrenilemeyebilir. Bundan dolayı herhangi bir durumda gerekli olan sosyal beceri davranışı sergilenemez.

2. Belirli durumlarda becerilerin kullanılabilmesi; öğrenilmiş sosyal beceriler bazı durumlarda sergilenemeyebilir. Bunun nedeni; bu becerilerin sergilenmesi için gerekli olan etkenlerin sağlanmamış olması olabilir. Aynı cinsle olan ilişkilerinde başarılı olan bireylerin, karşı cinse aynı sosyal beceri davranışlarını sergilemekte zorluk yaşamaları ya da hiç sergileyememeleri buna bir örnektir.

3. Durumsal değişkenler pekiştirmeyi etkileyebilir; aynı sosyal beceriler bazı durumlarda pekiştirilip bazı durumlarda pekiştirilmiyorsa, birey ödül sağlama kapasitesi olan durumu öğrenir. Örneğin; atılgan bir davranış bireyin kardeşiyle olan bir problemi çözmesinde faydalı olurken, aynı davranış işyerinde amir veya işveren konumundaki kişilerle olan iletişimde uygun olmayabilir.

Gresham, sosyal beceri eksikliğini; sosyal becerilerin kazanımı eksikliği ya da performans eksikliği olmak üzere iki şekilde açıklar. Sosyal beceriler kazanılmamış olabilir veya kazanılmış olan beceriler sergilenilemeyebilir (Cerrahoğlu, 2002:13).

2.2.7.Sosyal Beceri Eğitimi

İnsan; sosyal bir varlık olma özelliği ile diğer insanlarla etkileşim içinde yaşama ihtiyacındadır. Sosyal bir varlık olan bireylerin en büyük ihtiyacı; herhangi bir etkiye uygun tepkiler verebilme ve bu tepkilerini düzenleyerek sosyal çevreden kabul görebilmektir (Özabacı, 2006:164). Çocuğun sosyalleşmesinde; ilk olarak aile, ikincil olarak akran ilişkileri etkilidir denilebilir. Çocuk akranlarıyla olumlu ilişki kurarak sosyal becerilerini geliştirir, sosyal becerilerini geliştirdikçe de sosyal ilişkilerinde başarılı bir birey haline gelir (Okur, 2008:73).

Sosyal becerilerin eksikliği durumunda birey çeşitli sorunlar yaşayabildiğine göre; bu konuda kişiye yardım edilebilir. Çünkü sosyal beceriler; öğrenilebilen davranışlar olarak ifade edilmektedir. Bu durumda; bu kişilere sosyal beceri eğitimi verilebilir. İnsanların bir konuda çaba göstermeleri gerektiğinde; kişilerin o konuda yetenekli olup olmadıklarını düşündükleri ve eğer kendilerini yeterli görüyorlarsa o konuda daha rahat davranış gösterdikleri, aksi durumda ise davranışı başlatmada ve sürdürmede başarısız olduklarını belirtilmektedir (Selçuk, 2000:221).

İnsanlar sosyal becerilerini çocukluk yıllarında alır ve geliştirirler. Çocuklar sosyal becerilerini, evde ailelerinden öğrenirler ve okula başlayınca bu öğrenme süreci devam eder. Bu sayede gençler, tecrübelerine dayanarak toplumda uyulması gereken kuralları

kavrarlar (Wolffe ve diğerkleri, 2000:2). Sosyal beceri eğitimi; yaşamları süresince çocuklara, ergenlere, yetişkinlere ve yaşlılara yönelik olarak, onların iletişim problemlerini çözmeye, işitsel ve zihinsel özür nedeniyle oluşan iletişim problemlerinin giderilmesine yardımcı olmada, duygusal problemlerini çözerken kurmaları gereken iletişimde izleyecekleri yolda, toplum içinde kendisini daha kolay ifade etmeye yardımcı olmada ve aile ilişkilerini geliştirmede kullanılmaktadır (Çelik, 2007:15).

Sosyal beceri eğitimi çalışmalarının temelinde, sosyal anksiyetenin sosyal beceri eksikliğinden kaynaklandığı görüşü yatmaktadır. Bir başka deyişle; bireyler sosyal becerileri eksik olduğu için sosyal ortamlara girmekten endişelenirler ve korkuya kapılırlar. Dolayısıyla; sosyal anksiyeteyi tedavi etmek için bireylere sosyal beceri eğitimi vermek gerekir. Sosyal beceriksizliği veya sosyal anksiyeteyi bir kişilik özelliği olarak gören anlayış; bunu giderebilmekle veya değiştirmekle değil, daha çok ölçmek ve tespit etmekle ilgilenmektedir. Bu yüzden, bu anlayışa göre bir sosyal beceri eğitimi vermek pek söz konusu edilmemektedir. Sosyal anksiyeteyi beceri eksikliği olarak değerlendiren görüş ise, sosyal beceri eğitime (ve tabii ki davranışsal -davranışçı değil- teknik ve yaklaşımlara) ağırlık vermektedir. Sosyal beceri eğitime ağırlık veren bir diğerk yaklaşım da; Bilişsel Kendini Değerlendirme Yaklaşımı'dır ve bu yaklaşım adından da anlaşılacağı gibi daha çok bilişsel teknikler kullanılmaktadır. Leary'nin geliştirmiş olduğu model şeklindeki sosyal beceri eğitimi; tüm teknikleri kapsayabilir niteliktedir (Bacanlı, 1999:73). Sosyal beceri yetersizliklerinin türünü belirlemek; öğretim programlarının hazırlanmasında oldukça önemlidir. Bireyde beceri yetersizliği varsa birey beceriyi öğrenmemiştir. Bu durumda beceri; sosyal beceri öğretim programında model olma, davranışı prova etme ve yol gösterme tekniklerinden yararlanılarak öğretilir. Performans yetersizliği varsa; çocuğun öğrendiği beceriyi ortaya çıkarabilmek için çevresel düzenlemeler yapılarak beceriyi öğrenme ve kullanma için motivasyonun artırılması gerekmektedir. Kendini kontrol yetersizliği varsa yani bireysel saldırganlık gibi zarar verici davranışları yüzünden bir sosyal beceriyi kazanamıyorsa ya da ortaya koyamıyorsa; bilişsel davranış değiştirme teknikleri arasında yer alan rahatlama, kendi kendine öğretim, kendini izleme ve kendini ödüllendirme tekniklerinden yararlanılabilir. Bireyin hangi sosyal becerilerde yetersiz olduğunu belirlemek ve hangi sosyal becerilerin öğretilmesine karar verebilmek için sosyal becerilerin değerlendirilmesi gerekmektedir (Çiftçi ve Sucuoğlu, 2005:24). Sosyal beceri yetersizliği olan çocukların; akranlarıyla etkileşiminin geliştirilmesi için sosyal becerilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bunun için de kişiler arası ilişkilerde gerekli olan

sosyal becerilerin; olabildiği kadar erken öğretilmesi önerilmektedir (Avcıoğlu, 2005:20).

(Bierman, 1986), yaptığı literatür taramasında sosyal beceri eğitimlerindeki değişim süreciyle ilgili şu noktalara işaret etmiştir:

- Popüler olmayan çocuklar, çevrelerinden olumlu tepkiler almalarını sağlayacak becerilerden yoksundurlar.
- Bu becerilerin eğitimi sonucunda; sosyal açıdan kabul gören yeni davranışlar kazanırlar.
- Kazanılan uygun sosyal davranışlar; çevreden olumlu tepkiler aldığından çocuklar akranları tarafından kabul edilme fırsatını yakalarlar (Çelik, 2007:11).

Sosyal beceri kazanımında; Sosyal Öğrenme Kuramından söz etmek uygun olabilir. Sosyal öğrenme kuramına göre; öğrenme işlemi 4 aşamada gerçekleşir: dikkat, hatırd tutma, yeniden üretme ve ödüllendirme öğrenme aşamalarıdır. Çocuklar, öğrenme sürecinde önce çevrelerindeki en yakın modellere (anne-baba, akranlara) dikkat ederler. Modellerin davranışlarını dikkat ederek gözlemleyip taklit ederler ve daha sonra yeniden modele uygun davranış üretirler. Çocuklar, sosyal becerileri ana-babalarıyla ya da bakıcı konumundaki kişilerle yaşadıkları ilişkilerinde öğrenirler. Daha sonra sosyal gruba; kardeşler, akranlar ve diğer yetişkinler katılır ve sosyal beceriler bu etkileşim ile oluşmaya başlar. Sosyal becerilerin öğretilmesinde; oyun ortamının en ideal ortam olduğu belirlenmiştir. Sosyal davranışlar çocuktan çocuğa değişiklik gösterir. Bu değişiklik çocuklukların kişisel özelliklerinin farklılıklarından kaynaklanabilir. Ayrıca; çocuğun içinde büyüdüğü ailesinin çekirdek aile ya da geniş aile olması da bu tür becerileri farklılaştırmaktadır. Çocuklarda sosyal davranışları geliştirebilmek için uygun davranışlarının ödüllendirilmesi son derece önemlidir. Çocuklara, sosyal becerilerini tesadüfi öğrenme ve bilişsel olgunlukla geliştirmelerine izin verilmelidir. Bu beceriler, sosyal yeterlik dediğimiz gelişmelerle iç içedir. Bunlar; kendini ifade etme, kendine güven, arkadaşlarca kabul görme, aile fertleri ve diğer bireyler tarafından kabul görme, sosyal bağımsızlık, destekleyici sosyal çevre olarak özetlenebilir. Alan yazında görüldüğü gibi, sosyal becerilerin oluşumunda ve gelişiminde çeşitli faktörler rol oynamaktadır. Ancak, anne, baba ve yakın çevrenin buradaki rolü önemle vurgulanmaktadır. Anne babaların sahip olduğu özelliklerin; çocuklarının sosyal becerileriyle olan ilişkisinin belirlenmesi bu anlamda önem taşır (Özabacı, 2006:164).

Sosyal beceriler, kişinin yaşamı boyunca sağlıklı iletişim kurabilmesinde önemli bir faktördür. Sosyal beceriler; okul öncesi dönemde ailede, kreş ve anaokulunda, okul döneminde ise öğretmenler ve arkadaş ilişkileri sayesinde geliştirilir (Torun, 2008:10).

Sosyal beceriler; çevreden olumlu pekiştireç almayı sağlayan veya devam ettiren, kişiler arası ilişki durumlarında kullanılan öğrenilmiş davranışlardır (Kelly, 1982:3).

2.2.8. Sosyal Beceriyle İlgili Araştırmalar

Sosyal beceriyle ilgili ülkemizde ve yurt dışında çok sayıda araştırmalar yapılmıştır, son yıllarda bu konuya duyulan ilgi çalışmaların artmasında etkili olmuştur. Bu bölümde sosyal beceriyle ilgili yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

Haynes ve Avery (1979) lise çağındaki ergenler için bir sosyal beceri eğitim programı geliştirmiş ve bu eğitimi almış ergenlerin öğretilmesi hedeflenen becerileri daha fazla ortaya koyduğunu görmüştür. Sarason (1981) okulu bırakma eğilimi yüksek olan lise öğrencilerinin yaşadıkları duruma uygun çözüm yolları bulma ve kendilerini etkin şekilde ortaya koyma becerileri üzerine bir çalışma yapmışlardır. Bir yıl sonra yapılan izleme çalışmasında öğrencilerin öğretilen bu becerileri etkin şekilde kullandığı görülmüştür. LeCroy (1982), tarafından genç ergenlerin problemlerine yönelik yapılan bir çalışmada, sosyal beceri eğitiminin ergenlere problemleri durumlarında nasıl davranacakları konusunda yardımcı olduğu görülmüştür. Riggio ve diğer (1989) tarafından yapılan bir araştırmada, empati ile sosyal beceriler arasında olumlu bir ilişki olduğu bulunmuştur. Özellikle duyuşsal ve sosyal duyarlık alt ölçekleri ile empati becerileri arasında olumlu ilişkiler görülmüştür. Martin (2003) yaptığı araştırmada okul öncesi sosyal beceri programı ile ilkokuldaki programın karşılaştırmasını yapmıştır. Araştırmanın sonucu olarak sosyal beceri eğitimine okul öncesi dönemden başlamanın sosyal becerileri ve akran kabulünü geliştireceği belirtmiştir. Segrin ve Taylor (2007) tarafından yapılan bir çalışmada sosyal becerilerin insan psikolojisi üzerindeki pozitif etkileri ve iyi bir ruh hali üzerindeki ilişkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bloom ve diğerleri (2007) tarafından yapılan bir araştırmada sosyal yeteneklilik ile okul başarısı arasındaki ilişki incelenmiş, araştırmanın sonucunda, sosyal yönleri güçlü olan çocukların okul başarısının da yüksek olduğu görülmüştür.

Yüksel (1997), sosyal beceri eğitiminin üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisini incelediği çalışmasını 66 üniversite öğrencisiyle yürütmüştür. Öğrencilerin 33'ü deney, 33'ü kontrol grubuna alınmıştır. Deney grubuna 9 haftalık 26 sosyal beceri eğitimi verildikten sonra, eğitim sonunda öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin olumlu yönde arttığı görülmüştür. Çakıl (1998) grupla sosyal beceri

eğitiminin üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeylerine etkisini incelemek amacıyla, 1996-1997 öğretim yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencilerinden bir grupta araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda, eğitime katılan deney grubundaki öğrencilerin yalnızlıklarında anlamlı düzeyde bir azalma olduğu, ancak kontrol grubundaki öğrencilerin yalnızlıklarında anlamlı düzeyde bir değişim olmadığı bulunmuştur. Albayrak-Arın (1999), Sosyal Beceri Envanteri'nin (Social Skills Inventory) ergenler üzerinde geçerlik ve güvenirlik çalışmasını ilköğretim 8. sınıf ve lise 9. Sınıf öğrencisi 821 kişi ile yürütmüştür. Yaptığı çalışma sonucunda, ölçeğin ergenlerin sosyal beceri düzeyini ölçmede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir envanter olmadığını göstermiştir. Deniz (2002), baskın ben durumları ve sosyal beceri düzeyleri ile ilgili olarak yaptığı araştırmada, üniversite öğrencilerinin sosyal beceri duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlık, duyuşsal kontrol, sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlık ve sosyal kontrol alt ölçek puanlarının baskın ben durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığını bulmuştur. Çetin (2003) sosyal becerisi düşük olan çocukların aile işlevleri ile ifade ettikleri problemleri arasındaki ilişkileri incelemiş ve sonuç olarak, sosyal becerisi düşük olan çocukların ailelerinin problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü konularında yetersiz olma eğiliminde olduklarını bulmuştur. Çakır (2006) tarafından yapılan bir araştırmada, zihinsel engelli öğrencilere doğrudan öğretim yaklaşımıyla sosyal beceri öğretiminin etkililiği incelenmiş, Öğrencilere doğrudan öğretim yaklaşımıyla hazırlanan telefonda konuşma sosyal beceri öğretimi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda 3 öğrencinin de bu beceriyi kazandıkları ve sürdürdükleri görülmüştür. Ekinci (2006) tarafından yapılan bir araştırmada, ilköğretim okulu yöneticilerinin sosyal beceri düzeylerine göre öğretmenlerin iş doyumunu ve iş stresinin karşılaştırılması incelenmiştir. Araştırma sonucunda yöneticilerin sosyal beceri düzeylerine göre, öğretmenlerin hem iş stresi hem de iş doyum düzeylerinin anlamlı şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Torun (2008), Sosyal beceri eğitiminin erbaş ve erlerin sosyal beceri düzeyine etkisi isimli araştırması da bu konuyla ilgili yapılmış araştırmalardandır.

Yukarıda belirtilen araştırmalar dışında sosyal beceri konusuyla ilgili bir çok kaynak kitap yayınlanmıştır. Bunlardan bazıları; Erkan (1995) okul danışmanlarının grup rehberliğinde kullanabilecekleri önleyici ve geliştirici etkinlikleri içeren bir kitap hazırlamışlar, Bacanlı (1996), sosyal beceri kavramını ve kuramları, kullanılan teknikler ve eğitimi kapsayan bir kaynak kitap oluşturmuş, Çifçi ve Sucuoğlu (2004), zihinsel engelli çocuklar için bir sosyal beceri eğitim programını açıklayan bir kitap yayınlamış, Avcioğlu

(2005), sosyal yeterlik ve sosyal beceri kavramları, sosyal beceri yetersizliğinin özellikleri, sosyal beceri eğitim programlarının hazırlanmasında ele alınan yaklaşımlar ve işbirlikçi öğrenme ile drama yöntemi doğrultusunda hazırlanmış olan sosyal beceri programlarını içeren bir kitap hazırlamışlardır ayrıca Yüksel (2004), yazdığı Sosyal Beceri Envanteri El Kitabında, sosyal beceri ölçümü için yurt dışında hazırlanmış olan 90 maddelik bir envanteri Türkçeye uyarlayarak, geçerlik ve güvenirlik çalışmalarını yapmış bu konuyla ilgili araştırma yapmak isteyen araştırmacılara sunmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Türkiye’de lisanslı olarak atlı cirit sporunu yapan sporcuların, sosyal beceri envanterinden elde edilen veriler doğrultusunda sosyal beceri düzeylerinin hangi seviyede olduğunu belirleyebilmek amacıyla yapılan bu çalışmada kullanılan metodoloji; aşağıda alt başlıklar halinde sunulmuştur.

3.1. Denekler

Bu çalışmanın denek gurubu; 2010 yılında Türkiye’de lisanslı olarak atlı cirit sporu ile ilgilenen toplam 330 erkek sporcudan oluşmaktadır.

3.1.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye’nin farklı illerinde lisanslı olarak atlı cirit sporu ile ilgilenen 1412 sporcu oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise bu evren içerisinde ulaşılabilen 330 lisanslı atlı cirit sporcusu oluşturmaktadır.

3.3. Araştırma Modeli

Bu araştırmada Türkiye’de atlı cirit sporu ile ilgilenen lisanslı sporcuların sosyal beceri düzeylerini belirleyebilmek amacı ile sosyal beceri envanterinden yararlanılarak; tarama modelleri içerisinde sıkça kullanılan Genel Tarama Modeli kullanılmıştır.

Genel Tarama Modeli, geçmişte olan ve halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan; araştırmaya konu olan olayı, bireyi ya da nesneyi kendi koşulları içinde var olduğu gibi tanımlayan ve değişkenlerin tek tek, tür ya da miktar olarak oluşumlarının belirlenmesi amacı ile uygulanan bir araştırma modelidir.

3.4. Veri toplama aracı

Araştırmada kullanılan araç; temel sosyal becerileri ölçmek amacıyla Riggio (1986) tarafından geliştirilip 1989 yılında gözden geçirilerek bugünkü şeklini almış olan ve 14 yaşın üstündeki bireylere uygulanabilecek 90 madde ve altı alt ölçekten oluşan kendini tanımlama türünden bir araç olan Sosyal Beceri Envanteri (SBE) dir. Envanterde alt ölçekler; 1- Duyuşsal Anlatımcılık (DA), 2- Duyuşsal Duyarlık (DD), 3- Duyuşsal Kontrol (DK), 4- Sosyal Anlatımcılık (SA), 5- Sosyal Duyarlık (SD) ve 6- Sosyal Kontrol (SK) olarak adlandırılmakta olup her bir alt ölçek 15 maddeden oluşmaktadır. Envanterdeki maddelere 5’li likert tipi bir cevaplama anahtarı hazırlanmıştır. Anahtarda en yüksek puan 5, en düşük puan ise 1’dir. Bir kişi envanterin bütününden toplam puan olarak; en düşük 90, en yüksek 450 puan alabilir. Alt ölçeklerden ise en az 15, en yüksek 45 puan alınabilmektedir(Avşar ve Öztürk Kuter, 2007: 200). Ayrıca SBE; sosyal yeterlik ya da sosyal becerilerin tümünü kapsayan genel sosyal beceri seviyesini toplam olarak hesaplamaktadır. Envanter, Galip Yüksel tarafından 1998 yılında Türkçeye çevrilmiş ve geçerlik güvenirlik çalışması yapılmıştır. Yüksel (2004: 43) tarafından yapılan geçerlilik ve güvenirlik çalışmalarının sonucunda; sosyal beceri envanterinin bireylerin sosyal beceri düzeylerini geçerli ve güvenilir olarak ölçmek için kullanılabileceği kanaatine varılmıştır.

Araştırmada ayrıca; atlı cirit sporcularının yaş, eğitim düzeyi, medeni hali ve refah düzeyi gibi çeşitli bireysel özelliklerini belirleyebilmek amacıyla araştırmacı tarafından düzenlenen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

3.5. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmaya katılan atlı cirit sporcularına uygulanan Kişisel Bilgi Formu ve SBE’den elde edilen verilerin değerlendirilmesi ve analizinde; ölçeğin 6 alt boyutu ve toplam puanları için tanımlayıcı istatistikler kapsamında yer alan puanların aritmetik ortalamaları, minimum ve maksimum puanlar, standart sapma değerleri ve ranj değerleri hesaplanmıştır. Çalışmada kişisel bilgi forumunda yer alan ve sporcuların yaş, eğitim durumu, refah seviyesi ve medeni hallerinin sosyal beceri düzeylerine yönelik puanlarının birbirinden anlamlı derecede farklı olup olmadığını belirlemek için Bağımsız Gruplar T Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR

Bu bölümde; atlı cirit sporcularının sosyal beceri düzeylerinin araştırılmasından elde edilen verilere ait tanımlayıcı istatistikler analizler, Bağımsız Gruplar T testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yer almaktadır.

Araştırmada sosyal beceri envanterinden elde edilen verilerin tanımlayıcı istatistikleri Tablo 1 'de verilmiştir.

Tablo 1. SBE'den elde edilen puanların tanımlayıcı istatistikleri.

	N	Ranj	Min. Puan	Mak. Puan	X	S. Sapma
DA	330	38	25	63	44,87	5,386
DD	330	44	27	71	48,44	8,571
DK	330	38	27	65	44,50	5,540
SA	330	38	32	70	48,62	7,202
SD	330	37	27	64	47,07	6,748
SK	330	43	30	73	47,82	8,044
GT	330	142	225	367	281,47	26,100

Not: Envanterden alınabilecek maksimum puan 450, minimum puan 90 dır.

SBE için literatürde; envanterin tümünden alınabilecek puan sayısı 450 olduğu düşünülerek 90–210 arası düşük, 211–330 arası orta ve 331–450 arası yüksek olarak belirlendiği gibi aynı işlem alt ölçekler açısından ise 15–35 arası düşük, 36–55 arası orta ve 56–75 arası yüksek olarak belirlenmiştir (Avşar ve Öztürk Kuter, 2007: 200).

Tablo 1'e bakıldığında; araştırmaya katılan atlı cirit sporcularının SBE'nin tümünden aldıkları ortalama puanın 281,47, DA alt ölçeğinden aldıkları ortalama puanın 44.87, DD alt ölçeğinden aldıkları ortalama puanın 48.44, DK alt ölçeğinden aldıkları ortalama puanın 44.50, SA alt ölçeğinden aldıkları ortalama puanın 48.62, SD alt ölçeğinden aldıkları ortalama puanın 47.07 ve SK alt ölçeğinden aldıkları ortalama puanın

47.82 puan olduğu görülmektedir. Puanlar incelendiğinde; özellikle sosyal anlatımcılık, sosyal kontrol ve duygusal duyarlılık alt ölçeklerinden alınan ortalama puanların diğer alt ölçeklerden alınan puanlara göre yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

Genel olarak bakıldığında ise; araştırmaya katılan atlı cirit sporcularının hem sosyal beceri düzeylerinin genelinde hem de alt boyutlarında orta düzeyde beceriye sahip oldukları görülmektedir.

Çalışmada atlı cirit sporcularının medeni hallerinin; sosyal beceri düzeylerine yönelik puanlarının birbirinden anlamlı derecede farklı olup olmadığını belirlemek için Bağımsız Gruplar T testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Medeni hal durumuna göre SBE’den elde edilen puanlar için T testi sonuçları

	Medeni hal	N	X	S. Sapma	t	p
Genel Toplam	Evli	255	278,65	21,630	-2,870	,005
	Bekâr	75	291,35	36,230		

Tablo 2’ye bakıldığında; araştırmaya katılan atlı cirit sporcularının SBE puanları ile medeni halleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($p=0,005$). Anlamlı olan bu farklılığın, bekâr olanların lehine olduğu görülerek; atlı cirit sporcularından bekâr olanların evli olanlara göre sosyal beceri düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca araştırmada; atlı cirit sporcularının yaş değişkeni ile sosyal beceri düzeylerine yönelik puanlarının birbirinden anlamlı derecede farklı olup olmadığını belirlemek için tanımlayıcı istatistikler ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yaş değişkeni ile sosyal beceri düzeylerine ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Yaş düzeylerine göre SBE’den elde edilen puanlar için tanımlayıcı istatistikler.

Yaş Aralıkları	N	X	S. Sapma	Minimum	Maksimum
21 yaş ve altı	38	304,71	41,230	244	367
22-27	63	269,44	19,344	225	320
28-33	92	280,83	23,717	230	329
34-41	83	276,78	19,323	238	331
42 ve üzeri	54	287,43	20,742	226	330
Total	330	281,47	26,100	225	367

Tablo 3'e bakıldığında; yaş değişkenine göre en yüksek sosyal beceri düzeyinin 21 yaş ve altı atlı cirit sporcularına ait olduğu görülmektedir.

Yaş değişkenine göre sporcuların sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığını tespit etmek için ANOVA yapılmış ve sonuçlar ise Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4. Yaş düzeylerine göre SBE'den elde edilen puanlar için ANOVA sonuçları.

	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	33412,245	4	8353,061	14,236	0,001
Gruplar İçi	190699,889	325	586,769		
Toplam	224112,133	329			

Tablo 4'deki ANOVA analiz sonuçlarına göre; gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir [$F(4,325) = 14,236$; $p=0,001$]. Bu farklılığın hangi yaş aralıkları arasında olduğunu belirleyebilmek için varyanslar homojen dağılmadığından dolayı; çoklu karşılaştırma (post-hoc) testlerinden Games-Howell'a başvurulmuş ve elde edilen değerler Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Yaş düzeylerine göre SBE'den elde edilen puanlar için Games-Howell analizi.

(I) YAŞ	(J) YAŞ	Ortalama Farklar (I-J)	Standart Hata	p
21 yaş ve altı	22-27	35,27(*)	7,119	,000
	28-33	23,88(*)	7,131	,013
	34-41	27,93(*)	7,017	,002
	42 ve üzeri	17,28	7,260	,137
22-27	21 yaş ve altı	-35,27(*)	7,119	,000
	28-33	-11,38(*)	3,472	,011
	34-41	-7,34	3,231	,161
	42 ve üzeri	-17,98(*)	3,729	,000
28-33	21 yaş ve altı	-23,88(*)	7,131	,013
	22-27	11,38(*)	3,472	,011
	34-41	4,04	3,258	,727
	42 ve üzeri	-6,60	3,752	,402

Tablo 5'in devamı.

(I) YAŞ	(J) YAŞ	Ortalama Farklar (I-J)	Standart Hata	p
34-41	21 yaş ve altı	-27,93(*)	7,017	,002
	22-27	7,34	3,231	,161
	28-33	-4,04	3,258	,727
	42 ve üzeri	-10,64(*)	3,531	,026
42 ve üzeri	21 yaş ve altı	-17,28	7,260	,137
	22-27	17,98(*)	3,729	,000
	28-33	6,60	3,752	,402
	34-41	10,64(*)	3,531	,026

Tablo 5'e bakıldığında; 21 yaş ve altı sporcuların sosyal beceri düzeylerinin 22-27, 28-33 ve 34-41 yaş aralıklarındakilerden daha yüksek ve anlamlı seviyede farklılıklar olduğu görülmektedir. 22-27 yaş aralığındaki sporcuların sosyal beceri düzeyleri ile 34-41 yaş aralığındaki sporcuların sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı fark görülmemekle birlikte diğer yaş aralıklarındaki sporcular ile anlamlı farklılıkların olduğu ve sosyal beceri düzeylerinin onlara göre düşük seviyede olduğu, 42 yaş ve üzeri atlı cirit sporcularının sosyal beceri düzeylerinin 22-27 ve 34-41 yaş aralıklarındaki sporcularınkinden daha yüksek olduğu ve anlamlı seviyede farklılıklar olduğu görülmektedir.

Araştırmada; atlı cirit sporcuları için diğer bir değişken olan eğitim durumu ile sosyal beceri düzeylerine yönelik puanlarının birbirinden anlamlı derecede farklı olup olmadığını belirlemek için tanımlayıcı istatistikler ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Eğitim durum değişkeni ile sosyal beceri düzeylerine ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Eğitim durumuna göre SBE'den elde edilen puanlar için tanımlayıcı istatistikler

Eğitim Durumu	N	X	S. Sapma	Minimum	Maksimum
İlköğretim	171	277,50	20,321	225	354
Lise	134	283,25	30,331	230	367
Lisans	20	296,95	32,647	249	356
Lisansüstü	5	307,40	3,130	306	313
Total	330	281,47	26,100	225	367

Tablo 6'ya bakıldığında; eğitim durumu değişkenine göre en yüksek sosyal beceri düzeyinin lisansüstü eğitim seviyesindeki atlı cirit sporcularına ait olduğu görülmektedir. Eğitim durumu değişkenine göre sporcuların sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığını tespit etmek için ANOVA yapılmış ve sonuçlar Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Eğitim durumuna göre SBE'den elde edilen puanlar için ANOVA sonuçları.

	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	11268,362	3	3756,121	5,753	,001
Gruplar İçi	212843,772	326	652,895		
Toplam	224112,133	329			

Tablo 7'deki ANOVA analiz sonuçlarına göre; gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir [$F(3,326) = 5,753$; $p=0,001$]. Bu farklılığın hangi eğitim durumları arasında olduğunu belirleyebilmek için eğitim durumlarına göre SBE den alınan puanlar için varyanslar homojen dağılmadığından dolayı çoklu karşılaştırma (post-hoc) testlerinden Games-Howell'a başvurulmuş ve elde edilen değerler Tablo 8'te verilmiştir.

Tablo 8. Eğitim durumlarına göre SBE elde edilen puanlar için Games-Howell analizi

(I) EĞİTİM	(J) EĞİTİM	Ortalama Farklar (I-J)	Standart Hata	p
İlköğretim	Lise	-5,74	3,046	,237
	Lisans	-19,45	7,464	,073
	Lisansüstü	-29,90(*)	2,092	,000
Lise	İlköğretim	5,74	3,046	,237
	Lisans	-13,70	7,756	,313
	Lisansüstü	-24,15(*)	2,971	,000
Lisans	İlköğretim	19,45	7,464	,073
	Lise	13,70	7,756	,313
	Lisansüstü	-10,45	7,433	,510
Lisansüstü	İlköğretim	29,90(*)	2,092	,000
	Lise	24,15(*)	2,971	,000
	Lisans	10,45	7,433	,510

Tablo 8’te bakıldığında; eğitim durumu lisansüstü olan sporcular ile eğitim durumu lisans düzeyindeki sporcular arasında anlamlı farklılıkların olmadığı, ilköğretim ve lise mezunu sporcular arasında anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılıkların; eğitim durumu lisansüstü olan sporcuların lehine olduğu ve bu sporcuların sosyal beceri düzeylerinin ilköğretim ve lise mezunu sporculardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İlköğretim, lise ve lisans mezunu olan sporcuların aralarında anlamlı bir fark görülmemiş olup bu sporcuların sosyal beceri düzeylerinin benzer özellikte olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca araştırmada; atlı cirit sporcularının refah seviyesinin sosyal beceri düzeylerine yönelik puanlarının birbirinden anlamlı derecede farklı olup olmadığını belirlemek için ANOVA yapılmış ve tanımlayıcı istatistiklerle ilgili sonuçlar Tablo 9’da, ANOVA sonuçları ise Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 9. Refah düzeyine göre SBE’den elde edilen puanlar için tanımlayıcı istatistikler.

Refah Düzeyi	N	X	S. Sapma	Minimum	Maksimum
Çok Kötü	7	258,71	8,401	252	269
Kötü	21	258,38	14,722	226	274
Normal	123	283,65	31,187	225	367
İyi	141	281,89	20,320	238	331
Çok iyi	38	289,76	25,912	256	354
Total	330	281,47	26,100	225	367

Tablo 9’a bakıldığında; refah düzeyi normal, iyi ve çok iyi olan sporcuların kötü ve çok kötü refah seviyesine sahip olan sporculara göre sosyal beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Refah seviyelerine göre sporcuların sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığını tespit etmek için ANOVA yapılmış ve sonuçlar Tablo 10’de sunulmuştur.

Tablo 10. Refah düzeyine göre SBE’den elde edilen puanlar için ANOVA sonuçları.

	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	18043,512	4	4510,878	7,114	,001
Gruplar İçi	206068,621	325	634,057		
Toplam	224112,133	329			

Tablo 10'daki ANOVA analiz sonuçlarına göre; gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir [$F(4,325)= 7,114$; $p=0,001$]. Bu farklılığın hangi refah düzeyine sahip sporcular arasında olduğunu belirleyebilmek için varyanslar homojen dağılmadığından dolayı; çoklu karşılaştırma testlerinden Games-Howell 'a başvurulmuş ve elde edilen değerler Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Refah durumlarına göre SBE elde edilen puanlar için Games-Howell analizi

(I) REFAH	(J) REFAH	Ortalama Farklar (I-J)	Standart Hata	P
Çok Kötü	Kötü	,33	4,517	1,000
	Normal	-24,94(*)	4,241	,000
	İyi	-23,18(*)	3,607	,001
	Çok iyi	-31,05(*)	5,268	,000
Kötü	Çok Kötü	-,33	4,517	1,000
	Normal	-25,27(*)	4,270	,000
	İyi	-23,51(*)	3,640	,000
	Çok iyi	-31,38(*)	5,291	,000
Normal	Çok Kötü	24,94(*)	4,241	,000
	Kötü	25,27(*)	4,270	,000
	İyi	1,76	3,292	,984
	Çok iyi	-6,11	5,057	,746
İyi	Çok Kötü	23,18(*)	3,607	,001
	Kötü	23,51(*)	3,640	,000
	Normal	-1,76	3,292	,984
	Çok iyi	-7,87	4,538	,423
Çok iyi	Çok Kötü	31,05(*)	5,268	,000
	Kötü	31,38(*)	5,291	,000
	Normal	6,11	5,057	,746
	İyi	7,87	4,538	,423

Tablo 11'e bakıldığında; refah seviyeleri çok kötü ve kötü olan sporcular ile refah seviyeleri normal, iyi ve çok iyi olan sporcular arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür. Bu anlamlı farklılıkların; normal, iyi ve çok iyi refah seviyelerine sahip olan sporcuların lehine olduğu belirlenmiştir. Bu refah seviyesindeki sporcuların; çok kötü ve kötü refah

seviyesine sahip olan sporculardan daha yüksek sosyal beceri düzeylerine sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca; refah düzeylerinin normal, iyi ve çok iyi olan sporcuların aralarında anlamlı farklılıklar görülmemekle birlikte sosyal beceri düzeylerinin benzer özellikte olduğu sonucuna varılmıştır.

4.1. Tartışma

Türkiye’deki atlı ciritle sporcularının sosyal beceri düzeyleri başlıklı bu araştırmadan elde edilen bulgular aşağıda çeşitli boyutlarıyla tartışılmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; araştırmaya katılan atlı ciritle sporcularının hem sosyal beceri düzeylerinin genelinde hem de alt boyutlarında orta düzeyde beceriye sahip oldukları görülmektedir. Sağlam ve diğerleri (2005) tarafından yapılan eğitim fakültesinin tüm bölümlerine yönelik bir çalışmada da, öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri orta seviyede bulunmuştur. Avşar (2004), “Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi” isimli araştırmasında da beden eğitimi öğretmenlerin genel anlamda sosyal beceri düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Sağlam ve diğerleri (2005) tarafından yapılan, bir eğitim fakültesinin tüm bölümlerine yönelik çalışmada da öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri orta seviyede bulunmuştur. Avşar ve Öztürk Kuter (2007) araştırmalarının sonucunda da Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerini orta seviyede bulmuşlardır. Karahan ve diğerleri (2007)’nin Ondokuz Mayıs Üniversitesi’ ne bağlı Eğitim, Fen-Edebiyat, Mühendislik, İlahiyat, Ziraat, Tıp ve Diş Hekimliği fakültelerinde 1., 2., 3., 4. sınıflarda öğrenim gören 1276 öğrenci üzerinde yaptıkları araştırmaya göre, öğrencilerin % 13’ ünün sosyal beceri düzeylerinin düşük, % 18’ inin de sosyal beceri düzeylerinin yüksek olduğu, yığılmanın % 68’ lik bir oran ile orta düzeyde yoğunlaştığı gözlenmiştir. Sosyal beceri düzeyi ile ilgili olarak yapılan diğer çalışmalara bakıldığında; bu araştırmada elde edilen sonuçlar ile diğer çalışmaların sonuçları, genel olarak paralellik göstermektedir.

Bu araştırmanın değişkenlerinden biri olan atlı ciritle sporcularının medeni halleri ile sosyal beceri düzeyleri arasında farklılıkları belirlemeye yönelik tespitler sonucunda; bekâr olanların evli olanlara göre sosyal beceri düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır.

Meriç (2007)’in araştırmasında boşanmış ebeveynlerin çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin, diğer çocuklara göre daha düşük olduğu sonucuna varmıştır.

Araştırmanın diğer bir değişkeni olan, atlı cirit sporcularının yaşları ile sosyal beceri düzeyleri arasında ne gibi farklılıkların olduğu tespitine yönelik çalışmalar sonucunda; 21 yaş ve altı sporcuların yani genç kabul edebileceğimiz yaştaki sporcuların diğer yaş aralıklarındaki sporculara göre sosyal beceri düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Kapıkıran ve diğerleri, (2006) “okul öncesi çocuklarında sosyal beceri: durum saptaması” adlı çalışmada Yaş değişkeninin sosyal beceriler üzerine etkisini incelemiş ve 4 yaşındaki çocukların 5 yaşındaki çocuklardan daha çok beceri yetersizliği gösterdiklerini öğretmen görüşlerine dayalı olarak ileri sürmüşlerdir. Durualp ve diğerleri, (2009) araştırmalarında, 18-19 yaş grubundaki öğrencilerin Sosyal Duyarlılık alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamasının diğerlerine göre daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır. Bu sonuçlara bakıldığında, yaş değişkeninin sosyal beceri düzeyine etkisinin olduğu ve bu etkinin gençlerin lehine olduğu görülmektedir. Bu bağlamda bu araştırmadan elde edilen sonuç, diğer çalışmalarla paralellik arz etmektedir.

Eğitim durumu lisansüstü ile lisans olan atlı cirit sporcularının; sosyal beceri düzeyleri, birbirlerine çok yakın, ilköğretim ve lise mezunu sporculara göre ise yüksek olduğu durumu araştırmanın diğer bir sonucudur. Karayurt ve Akyol (2008), yaptıkları çalışmada da akademik seviyeyle sosyal beceri düzeyinin doğru orantılı olduğu sonucuna varmışlardır. Seven (2008) de annenin öğrenim düzeyinin yükselmesiyle sosyal beceri düzeyinin arttığı sonucuna varmıştır. Avşar ve Öztürk Kuter (2007), araştırmalarında Mezun olunan lise türü değişkeninde meslek lisesinden mezun olan öğrencilerin Anadolu lisesi ve düz liseden mezun olan öğrencilere göre daha yüksek sosyal beceri düzeyine sahip oldukları sonucuna varmışlardır. Duralp ve diğerlerinin (2009) sağlık yüksekokulu öğrencilerinin sosyal becerilerinin problem çözme becerileri üzerine etkisinin incelenmesi isimli çalışmada Araştırmada öğrencilerin anne ve babalarının öğrenim durumlarına göre Sosyal Beceri Ölçeği’nden aldıkları puanlar incelendiğinde; anne öğrenim durumunun öğrencilerin sosyal becerilerini etkilediği ancak baba öğrenim durumunun öğrencilerin sosyal becerilerini etkilemediği sonucuna varmışlardır. Özabacı (2006)’ ya göre Ebeveynlerin sosyal beceri düzeyleri ile çocuklarının sosyal becerileri arasında eğitim durumu değişkeni açısından bakıldığında ilköğretim okulu mezunu ebeveynlerin sosyal beceri düzeyleri ile çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında ki ilişki düşük bulunmuştur. Genel olarak bireylerin eğitim seviyelerinin arttıkça sosyal beceri düzeylerinin de doğru orantılı olarak arttığı yapılan araştırmalarda gözlemlenmektedir. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar, yapılan diğer araştırmaların aksine bir sonuç doğurmamıştır.

Araştırmada sporcuların refah seviyeleri ile sosyal beceri düzeyleri arasında farklılıklar olduğu görülmüştür. Refah seviyesi çok kötü ve kötü olan sporcuların sosyal beceri düzeylerinin; diğer sporcularinkine göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca; sporcuların refah düzeylerinin iyiye gitmesi ile birlikte sosyal beceri düzeylerinin de yükseldiği sonucuna varılmıştır. Seven, (2008) yaptığı çalışmada refah seviyesi yüksek olan ailelerin çocuklarının, daha düşük refah seviyesine sahip ailelerin çocuklarına oranla sosyal beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Avşar ve Öztürk Kuter (2007), Sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre sosyo-ekonomik düzeyleri orta ve yüksek olan örgencilerin sosyal beceri düzeylerinin, sosyoekonomik durumunu düşük olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır. Karahan ve diğerleri (2007)'ne göre kendini mutsuz hisseden öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin, kendini mutlu hisseden öğrencilere göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Ditommaso ve diğerleri (2003) yılında yaptıkları “Genç Yetişkinlerde Bağlanma Stilleri, Sosyal Beceriler ve Yalnızlık” isimli çalışmalarında 183 üniversite öğrencisinin bağlanma stilleri, sosyal becerileri ve yalnızlık düzeylerini incelemiştir. Sonuç olarak sosyal becerilerin, sosyal yalnızlık, korkulu bağlanma ve güvenli bağlanma üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Refah seviyesi değişkenine göre sosyal beceri düzeyinin farklılık gösterdiği konuyla ilgili araştırmaların ortak sonucu olarak kabul edilebilir. Bu araştırmanın sonucunda da aynı bulgulara rastlanmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

“Türkiye’deki Atlı Cirit Sporcularının Sosyal Beceri Düzeyleri” konulu bu çalışmada elde edilen sonuçları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür. Araştırma; Türkiye Geleneksel Spor Dalları Federasyonu’na kayıtlı farklı illerde bulunan tamamı erkek 330 atlı cirit sporcusundan oluşmuştur.

Araştırmaya katılan atlı cirit sporcularının SBE’nin tümünden aldıkları ortalama puanlar 281,47’dir. Alt ölçeklere ilişkin almış oldukları puan ortalamaları ise 44,87 ile 48,62 arasındadır.

Atlı cirit sporcularının sosyal beceri envanterini alt ölçeklerden almış oldukları puanlar incelendiğinde; özellikle sosyal anlatımcılık, sosyal kontrol ve duyuşsal duyarlık boyutundaki puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Sonuç olarak; araştırmaya katılan atlı cirit sporcularının sosyal becerilerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmada, atlı cirit sporcularının medeni halleri ile sosyal beceri düzeyleri arasında farklılıkları belirlemeye yönelik tespitler sonucunda; bekâr olanların evli olanlara göre sosyal beceri düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır.

Atlı cirit sporcularının yaşları ile sosyal beceri düzeyleri arasında ne gibi farklılıkların olduğu tespitine yönelik çalışmalar sonucunda; 21 yaş ve altı sporcuların yani genç kabul edebileceğimiz yaştaki sporcuların diğer yaş aralıklarındaki sporculara göre sosyal beceri düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Yaşları genç olan sporcuların diğerlerine göre sosyal becerilerinin yüksek oluşunun nedeninin; bekâr olmalarından ve aynı zamanda da çevreleri ile daha fazla etkileşimde olmalarından kaynaklandığı söylenebilir.

Eğitim durumu lisansüstü ile lisans olan sporcuların; sosyal beceri düzeyleri birbirlerine çok yakın, ilköğretim ve lise mezunu sporculara göre ise yüksek olduğu durumu araştırmanın diğer bir sonucudur. Bu durum; normal olarak beklenen sonuçlar kapsamında yer almaktadır. Doğal olarak; bireylerin eğitim seviyesi arttıkça çevreleri ile olan sağlıklı iletişim kurabilme seviyeleri artmakta ve bu süreçte bireylerin sosyal beceri düzeyleri de yükselebilmektedir.

Araştırmada sporcuların refah seviyeleri ile sosyal beceri düzeyleri arasında

farklılıklar olduğu görülmüştür. Refah seviyesi çok kötü ve kötü olan sporcuların; diğer sporculara göre sosyal beceri düzeylerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca; sporcuların refah düzeylerinin iyiye gitmesi ile birlikte sosyal beceri düzeylerinin de yükseldiği sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın sonuçları kapsamında öneriler aşağıda sırası ile sunulmuştur:

- 1- Atlı cirit sporcularının; genel olarak orta seviyede olan sosyal becerilerini artırıp yüksek seviyeye çıkarabilmek için Türkiye Geleneksel Spor Dalları Federasyonu bu konuda gerekli çalışmalar yapmalıdır.
- 2- Genç sporcuların sosyal beceri düzeylerinin yüksek oluşundan dolayı; gerek kulüplerin gerekse federasyonun genç yaştaki sporcuları cirit sporuna teşvik etmeleri ve desteklemeleri gerekmektedir.
- 3- Eğitim seviyesi yüksek olan sporcuların sosyal beceri düzeyleri diğerlerine göre yüksek olduğu için; atlı cirit sporu ile ilgilenen sporculara iletişim becerilerini yükseltmek üzere eğitim seminerleri verilmelidir.
- 4- Kulüpler sporcularını seçerken; sporcuların yaş seviyelerinin düşük, eğitim seviyelerinin ise yüksek olmasını göz önünde bulundurarak tercihlerini bu doğrultuda yapmalıdırlar.
- 5- Refah seviyesi ile sporcuların sosyal beceri düzeylerinin doğru orantılı olarak yükseldiği göz önünde bulundurularak; gerek federasyon gerekse kulüpler atlı cirit sporu ile ilgilenen sporculara sportif aktiviteleri ile ilgili olan maddi ihtiyaçlarını karşılamaları için destek vermelidirler.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Albayrak-Arın, Gülderen (1989). **Sosyal Beceri Envanteri'nin Ergenler İçin Geçerlik ve Güvenirliği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Altınoğlu Dikmeer, Deniz İlkiz, (1997), **Sosyal Beceri Eğitiminin Sosyal İçedönük Ergenlerin İçedönüklük Düzeylerine Etkisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Argyle, Michael (1972), **The Psychology of Interpersonal Behavior**, 2. Baskı, Harmondsworth: Penguin Publishing.
- Atabeyoğlu, Cem (2000), **Geleneksel Türk Güreşi ve Kırkpınar**, 5, İstanbul: Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Yayınları.
- Avcıoğlu, Hasan (2005), **Etkinliklerle Sosyal Beceri Öğretimi**, 2.Baskı, Ankara: Kök Yayıncılık.
- Avşar, Züleyha (2004), “Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi”, **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 17(2), 111-130.
- Avşar, Züleyha ve Öztürk Kuter, Füsun (2007), “Beden Eğitimi ve Spor Bölümü Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi”, **Journal of Theory and Practice in Education**, 3(2), 197–206.
- Bacanlı, Hasan (2005), **Duyuşsal Davranış Eğitimi**, 3. Baskı, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bacanlı, Hasan (1999), “Sosyal Beceri Eğitimi”, Yıldız Kuzgun (Ed.), **İlköğretimde Rehberlik**, 5.Baskı, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bierman, Karen Linn (1986), “Process of Change during Social Skills Training with Preadolescents and Its Relation to Treatment Outcome”, **Child Development**, 57(1), 230-240.
- Becker, Robert A., ve diğerleri (1987), **Social Skills Training for Depression**, 1.Baskı, New York: Pergamon Pres.
- Bryan, Tanis (1991), “Selection in Research on Learning Disabilities: A View from the Social Side”, **Learning Disability Quarterly**, 14, 297–301.

- Bozbey Akalın, Aslı Ogün (2005), **Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocukların Abla ve Ağabeylerinin Sosyal Beceri Düzeyi ve Kardeş ilişkileri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cartledge, Gwendolyn ve Milburn, Joanne F. (1992), **Teaching Social Skills to Children**, 2.Baskı, New York: Pergamon Pres.
- Cerrahoğlu, Selcen (2002), **Sosyal Beceri Eğitiminin İlköğretim Öğrencilerinin Öz Kavramı Düzeylerine Etkisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Chadsey-Rusch, J. (1992). “Toward Defining and Measuring Social Skills In Employment Settings”, **American Journal on Mental Retardation**, 96 (4), 405–418.
- Çalışkan, Gökhan ve diğerleri (2008),”Philosophy of Some Turkish Traditional Sports”, **Pakistan Journal of Social Sciences**, 5(7), 710–721.
- Çankaya, Cemali (2002),”kırsal bölgelerde spor eğitimi ve değnek aşırma oyunu”, **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**,15(1),83–95.
- Çelik, Neslihan (2007), **Sosyal Beceri Eğitiminin İlköğretim Öğrencilerinin Uyum Düzeylerine Etkisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çetin, Filiz ve diğerleri (2003), **Araştırmadan Uygulamaya Çocuklarda Sosyal Beceriler**, 3.Baskı, İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Çiftçi, İlknur ve Sucuoğlu, Bülbin (2005), **Bilişsel Süreç Yaklaşımıyla Sosyal Beceri Öğretimi**, 1. Baskı, Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çubukçu, Zühal ve Gültekin, Mehmet (2006), “İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler”, **Bilig, Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı**, 37, 155–174.
- Deniz, M.E.(2002), **Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri ve Sosyal Beceri Düzeylerinin Ta-Baskın Ben Durumları ve Bazı Özlük Niteliklerine Göre Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ditommasso, Enrico (2003), “Attachment styles, social skills and loneliness in young adults”, **Personality and Individual Differences**, 35(2), 303-312.
- Ekinci, Yusuf (2006), **İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Sosyal Beceri Düzeylerine Göre Öğretmenlerin İş Doyumu ve İş Stresinin Karşılaştırılması**,

- Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Elibol Gültekin, Sema (2008), **5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Elliott, N. S. ve Gresham, M.F. (1993), “Social Skills Interventions for Children”. **Behavior Modification**, 17 (3), 287–313.
- Ergin, Muharrem (1986), **Üniversiteler İçin Türk Dili**, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Erkal, Mustafa E. (1986), **Sosyolojik Açidan Spor**, 1.Baskı, 10000 Adet, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Erzurum Atılı Spor Kulübü (1974), **Ata Sporü Cirit**, Özel Sayı, Ankara: Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş.
- Genç, Z. Salih (2005) “ İlköğretimde Sosyal Becerilerin Gerçekleşme Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma.” **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 13(1), 41–54.
- Gezder, Nihat (1998), **Geleneksel Sporlarımızdan Ata Sporü Cirit**, 2.Baskı, Erzurum: Eser Ofset.
- Gezder, Nihat (2002), **Geleneksel Sporlarımızdan Ata Sporü Atılı Cirit**, 3. Baskı, Erzurum: Hakikat Ofset Tesisleri.
- Golaman, Daniel (2005), **Duygusal Zekâ**, 14.Baskı, (Çeviren: Banu Seçkin Yüksel), İstanbul: Varlık/Bilim Yayınları.
- Gresham, Frank M. ve Elliott, Stephen N. (1984), “Assessment and Classification of Children's Social Skills: A Review of Methods and Issues”, **School Psychology Review**, 13 (3), 292-301.
- Gülay, Osman (2008), **Ortaöğretim 9. Sınıf Beden Eğitimi Dersinde, İşbirlikli Oyunların Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerine ve Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutumlarına Etkisi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güven, Özbay (1990) “Spor ve Kültür”, **Milli Kültür Unsurlarımız Üzerinde Genel Görüşler**, Sayı: 46, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Güven, Özbay (1993), “Kırkpınar Güreş Kültürü”, **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, sayı:80, 61–62.
- Güven, Özbay (1999), **Türklerde Spor Kültürü**, Geliştirilmiş 2.Baskı, Ankara: AYK Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını.

- Hargie, O. (1986), **A handbook of communication skills**, New York: New York University Press.
- İskenderzade, Avşar, Lale, (2007),”Dede Korkut Hikâyelerinin Türk Plastik Sanatlara Yansıması”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, (17):319–340.
- Kafesoğlu, İbrahim (1983), **Türk Milli Kültürü**, 2.Baskı, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Kahraman, Atıf (1995), **Osmanlı Devletinde Spor**, 1.Baskı, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kalafat, Temel (2006), **Üniversite Öğrencilerinin Beden Memnuniyeti Düzeyleri ile Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi (Çanakkale İli Örneği)**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kapıkıran, Necla Acun ve diğerleri (2006), “Okul öncesi çocuklarında sosyal beceri: Durum saptaması”, **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 19(1), 20-28.
- Kara, Serpil (2000), **Özel İlköğretim Okulu Müdürlerinin Sosyal Beceri Yeterlik Düzeyleri**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karahan, T. Fikret (2007), “Üniversite Öğrencilerinin Stresle Başa çıkma Tarzlarının Sosyal Beceri Düzeylerine ve Mutluluk Algılarına Göre İncelenmesi”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 40 (2), 41-61.
- Karahan, T. Fikret (2008), “Bir İletişim ve Çatışma Çözme Beceri Eğitimi Programı’nın Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerine Etkisi”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 41 (2), 169–186.
- Karahüseyinoğlu, M. Fatih, (2007), **Küreselleşme ve Geleneksel Türk Sporları**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Karahüseyinoğlu, M. Fatih (2008), “Geleneksel Türk Sporlarındaki Modern Spor Yansımaları”, **e-Journal of New World Sciences Academy**, 3, 130–137.
- Karayurt, Özgül ve Akyol, Özay (2008), ”Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeyleri ile Akademik Başarı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, **Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, 11 (1), 33–39.
- Kelly, Jeffery A. (1982), **Social Skills Training: A Practical Guide For Interventions**, New York: Springer Publishing Company Inc.

- Kısakürek, Necip Fazıl (1994), **At'a Senfoni**, 3.Baskı, İstanbul: Trip Matbaacılık.
- Koçan, N. (2006), "Geleneksel Sporlarımızdan Cirit'in rekreasyon amacı ile günümüze uyarlanması", Nobel Yayın Dağıtım (der.), **9. Uluslar arası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı**, (84–86), Ankara: Nobel Yayınları.
- Kolaç, Emine (2009), "Somut Olmayan Kültürel Mirası Koruma, Bilinç ve Duyarlılık Oluşturmada Türkçe Eğitimin Önemi", **Milli Folklor Dergisi**, 21 (82), 19–31.
- Lafferty, Samantha (2008), **Travel Adventures Turkey**, India: Hunter publishing, inc.
- LeCroy, Craig W.(1982). "Social Skills Training with Adolescents", **A Review Child and Youth Services**, 5 (3), 91-116.
- Marlowe, Herbert A. (1986), "Social Intelligence: Evidence for Multidimensionality and Construct Independence", **Journal of Educational Psychology**, 78 (1), 52–58.
- Martin, J.L.(2003), **Effectiveness of A Pre-school Social Skills Program and A Comparison to A Similar Primary School Program**, Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, California State University.
- Mcfall, Richard M. (1982), "A Review and Reformulation of the Concept of Social Skills", **Behavioral Assessment**, 4, 1–33.
- Meriç, Beyhan (2007), **Boşanmış Ailelerdeki Ergenlerin Uyum Düzeylerini Ve Sosyal Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Bir Grup Rehberliği Çalışmasının Sınanması**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Merrel, Kenneth W. ve Gimphel, Gretchen A. (1997), **Social Skills of Children and Adolescents: Conceptualization, Assessment, Treatment**, New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- Michelson, L. ve diğerleri (1983), **Social Skills Assessment and Training with Children: an Empirically Based Approach**, New York: Plenum Press
- Okur, melek (2008), **Çocuklar İçin Felsefe Eğitim Programının Altı yaş grubu çocuklarının, Atılganlık, İşbirliği ve Kendini Kontrol Sosyal Becerileri Üzerindeki Etkisi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Öcal, Oğuz (2009), "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasının Yol Haritası", **Türksoy Dergisi**, (29), 44–47.
- Özabacı, Nilüfer (2006), "Çocukların Sosyal Becerileri ile Ebeveynlerin Sosyal Becerileri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler**

- Dergisi**, 16 (1), 163–179.
- Sağlam, Mustafa ve diğerleri (2005), “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi”, **Pamukkale Üniversitesi 14. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde Sunulmuş Bildiri**.
- Sakaoğlu, Nejdet, (2002), “Osmanlı Sarayında Spor Müsabakaları: Bamyacılar-Lahanacılar”, **Toplumsal Tarih Dergisi**, 18(102):48–51.
- Schlenker, Barry R. ve Larny, Mark R. (1982), “Social anxiety and self-presentation: a conceptualization and model”, **Psychological Bulletin**, 92(3): 641–69.
- Sergin, Chris (1994), “Social Skills and Psychosocial Problems Among the Elderly”, **Research on Aging**, 16, 301-321.
- Selçuk, Ziya (2000), **Gelişim ve Öğrenme**, 7.Baskı, Ankara: Nobel Yayınları.
- Seven, Serdal (2006), **6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri İle Bağlanma Durumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Seven, Serdal (2008), “Yedi-Sekiz Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin İncelenmesi”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 18 (2), 151–174.
- Sheenan, Sean (2004), **Cultures of the World Turkey**, 2.Baskı, New York: Benchmark-books Marshall Cavendish.
- Shunk, Dale H. (1991), “Self-Efficacy and Academic Motivation”, **Educational psychologist**, 26 (3), 207–231.
- Şahin, Zarife (1999), **Çocukların psiko-sosyal temelli problem çözme becerisinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şanal, Mustafa (2004) “Kayseri Gazetesi’ne Göre Atatürk Döneminde Kayseri’de Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları”, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2 (17), 119–130.
- Tayga, Yunus (1990), **Türk Spor Tarihine Genel Bakış**, 87, Ankara: GSGM Yayınları.
- Torun, Metin (2008), **Sosyal Beceri Eğitiminin Erbaş ve Erlerin Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Trower, Peter (1982), “Toward A Generative Model Of Social Skills: A Critique And Synthesis. In Social Skill Training”, J. P. Curan ve P. M. Monti (Ed.), **A Practical Handbook For Assessment And Treatment**, (399–428), New York: The Guilford

Press

Tutel, Eser (1998), **At Yarışları ve Atlı Sporlar**, 1. Baskı, İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.

Türkiye Doğa Sporları ve Doğa Aktiviteleri kataloğu, (2006), Ankara: Dörtrenk Yayın Tanıtım Matbaacılık Ltd. Şti.

Türkmen, Mehmet (1998), “Geçmişten Günümüze Türklerde Rahvan (Yorga) Binicilik”, **Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, 3(4),53–64.

URL, “Osmanlıca Türkçe Sözlük” (t.y.), <http://osmanlicatukce.com/> (18.03.2010).

Uzamaz, Fatma (2000), “Ergenlerde Sosyal Beceriler ve Değerlendirme Yöntemleri”, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 6 (6), 49–58.

Ünver, Fuat ve Karaküçük, Suat (2003), “Türkiye’de Atlı Spor ve At Gezilerinin Turistik Amaçlı Kullanımı”, Tekin Çolakoğlu ve Esin Esra Erturan (Ed.), **I. Gençlik Boş Zaman ve Doğa Sporları Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, (66–73), Ankara: Türk Hava Kurumu Basım Evi İşletmeciliği.

Wolffe, Karen E. (Ed.) (2000), **Focused on Series Importance and Need for Social Skills**, 1, New York: AFB Press.

Yetim, Azmi (2005), **Sosyoloji ve Spor**, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları Ltd. Şti.

Yıldıran, İbrahim (2000),”Geleneksel Yağlı Güreşin, Kültürel, Yapısal ve Bilimsel Açından Modern Minder Güreşleriyle Farklılıklarının Değerlendirilmesi”, **Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, 5(1), 53–62.

Yıldıran, İbrahim (1999),” Kavramsal ve Fonksiyonel Açından Türklerde Yorga/Rahvan Biniciliğin Tarihsel Gelişimi ve Türkiye’de Geliştirme Perspektifleri”, **Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, 4(2), 43–58.

Yüksel, Galip (2004), **Sosyal Beceri Envanteri El Kitabı**, 1. Baskı, Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

Yüksel, Galip (1997), **Sosyal Beceri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EKLER

EK-1 Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Kulübünüz.....

2. Bulunduğunuz Şehir.....

3. Yaşınız

() 21 yaş ve altı () 22–27 yaş () 28–33 yaş () 34–41 yaş () 42 yaş ve üzeri

4. Eğitim Düzeyiniz(mezun olduğunuz okul)

() İlköğretim () Lise () Ön lisans () Lisans () Y. Lisans () Doktora

5. Medeni haliniz

() Evli () Bekâr

6. Toplumda kişilerin refah düzeyini düşündüğünüzde en düşük basamak ve en yüksek basamak olmak üzere siz kendinizi bu refah düzeyinin hangi basamağında görüyorsunuz?

() çok kötü () kötü () Normal () iyi () çok iyi

7. Kaç yıldır atlı cirit sporuyla ilgileniyorsunuz?

() 1 yıldan daha az () 1–5 yıl () 6–10 yıl () 11–15 yıl () 16 yıl ve üzeri

8. Günlük kaç saatinizi bu spora ayırıyorsunuz (at bakımı, antrenman vb)?

() 1 saat () 2 saat () 3 saat () 4 saat ve üzeri

9. Atlı cirit sporuyla kimin aracılığıyla tanıştınız?.....

EK-2 Sosyal Beceri Envanteri

SOSYAL BECERİ ENVANTERİ

Geleneksel Türk Sporlarımızdan, Atlı Cirit sporuna gönül veren çok kıymetli sporcular;

Aşağıda 90 maddeden oluşan bu anket formu **“Atlı Cirit Sporunu geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve modernize edilmesi amacıyla”** hazırlanmıştır.

Aşağıda bir tutum veya davranışı ifade eden 90 madde verilmiştir. Bunlar sizin için tanımlayıcı bir özellik olabilir ya da olmayabilir. **Her maddeyi dikkatlice okuyarak,** uygun olan numarayı işaretleyiniz.

Her birey, diğer bireylerden farklı olduğundan bu ankette doğru veya yanlış cevap yoktur. Cevaplarınız **gizli tutulacak** ve sadece bu araştırma kapsamında kullanılacaktır. Göstereceğiniz ilgi ve özene şimdiden **teşekkür** ederim.

Arş. Gör. Serkan T. AKA

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi

Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü

1. Üzüntülü ve mutsuz olduğum zaman başkalarının bunu anlaması zordur.	1	2	3	4	5
2. İnsanlar konuşurken onların hareketlerini izlemeye de onları dinlediğim kadar zaman ayırıyorum	1	2	3	4	5
3. Sevmediğim insanlara karşı olan duygularımı, ne kadar saklamaya çalışsam da onlar sevmediğimi anlarlar.	1	2	3	4	5
4. Arkadaşların bir araya geldiği eğlence toplantıları düzenlemekten hoşlanırım.	1	2	3	4	5
5. Başkaları tarafından eleştirilmek veya azarlanmak beni pek rahatsız etmez.	1	2	3	4	5
6. Genç-yaşlı, zengin ve yoksul her türlü insanla birlikte	1	2	3	4	5

kendimi rahat hissederim.					
7. Pek çok insandan daha hızlı konuşurum.	1	2	3	4	5
8. Çok az insan benim kadar duyarlı ve anlayışlıdır.	1	2	3	4	5
9. Komik bir hikaye anlattığımda ya da şaka yaptığımda çoğunlukla gülmekten kendimi alıkoyamam.	1	2	3	4	5
10. İnsanların beni iyice tanımaları çok zaman alır.	1	2	3	4	5
11. Benim zevk ve üzüntümün en büyük kaynağı diğer insanlardır.	1	2	3	4	5
12. Bir grup arkadaşım ile birlikte olduğum zaman genellikle grubun sözcüsü olurum.	1	2	3	4	5
13. Mutsuz olduğum zaman çevremdekileri de mutsuz yapma eğilimim vardır.	1	2	3	4	5
14. Toplantılarda herhangi birisi bana ilgi duyduğu zaman bunu hemen fark edebilirim.	1	2	3	4	5
15. İnsanlar sıkıldığını yüz ifademden her zaman fark edebilirler.	1	2	3	4	5
16. Sosyal olmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
17. Politik bir tartışmada, tartışan kişileri gözlemek ve görüşlerini analiz etmekten ziyade tartışmada bizzat yer almayı tercih ederim.	1	2	3	4	5
18. Kişisel bir şey hakkında konuşurken karşımdakilerin yüzüne bakmakta bazen zorluk çekerim.	1	2	3	4	5
19. Bakışlarımın anlamlı olduğu söylenir.	1	2	3	4	5
20. İnsan davranışlarının nedenlerini öğrenmek ilgimi çeker.	1	2	3	4	5
21. Duygularımı kontrol etmede çok başarılı sayılmam.	1	2	3	4	5
22. Çok sayıda insanla bir arada çalışmayı gerektiren işleri tercih ederim.	1	2	3	4	5
23. Çevremdeki insanların psikolojik durumundan büyük ölçüde etkilenirim.	1	2	3	4	5
24. Önceden hazırlanmış bir konuşmayı yapmakta pek başarılı değilim.	1	2	3	4	5
25. Başka insanlara dokunmaktan genellikle rahatsız olurum.	1	2	3	4	5
26. Başkalarıyla olan ilişkilerini inceleyerek, bir insanın karakterini kolayca anlayabilirim.	1	2	3	4	5
27. Gerçek hislerimi hemen, hemen herkesten gizleyebilirim.	1	2	3	4	5

28.Arkadaşların bir araya geldiği eğlence toplantılarına her zaman katılırım.	1	2	3	4	5
29.Bazı ortamlarda doğru şeyleri yaptığımdan veya söylediğimden endişe ederim.	1	2	3	4	5
30.Kalabalık bir insan grubu önünde konuşmak benim için çok zordur.	1	2	3	4	5
31.Sık, sık yüksek sesle gülerim.	1	2	3	4	5
32.Ne kadar saklamaya çalışsalar da insanların gerçek düşüncelerini genellikle bilirim.	1	2	3	4	5
33.Arkadaşlarım beni güldürmeye veya gülümsetmeye çalışsalar bile ciddiyetimi koruyabilirim.	1	2	3	4	5
34.Kendimi yabancılara tanıtırken genellikle ilk adımı ben atarım.	1	2	3	4	5
35.Bazen başkalarının bana söylediklerini sanki çok kişisel olarak alıyorum.	1	2	3	4	5
36.Bir grup içinde olduğum zaman konuşacağım doğru şeyleri seçmede güçlük çekiyorum.	1	2	3	4	5
37.Arkadaşlarıma ve aileme onların beni nasıl kızdırdıklarını ve ya üzdüklerini anlatmakta bazen güçlük çekiyorum.	1	2	3	4	5
38.Bir insanla ilk karşılaşmamdan sonra onun karakterini tam olarak anlayabilirim.	1	2	3	4	5
39.Duygularımı kontrol etmek benim için oldukça zordur.	1	2	3	4	5
40.Karşılıklı konuşmalarda genellikle ilk adımı ben atarım.	1	2	3	4	5
41.Hareketlerim hakkında başkalarının ne düşündükleri benim için çok fazla önem taşımaz.	1	2	3	4	5
42.Grup tartışmalarını yönetmekte genellikle çok başarılıyım.	1	2	3	4	5
43.Yüz ifadem genellikle tarafsızdır.	1	2	3	4	5
44.Hayatımdaki en büyük zevklerimden biri diğer insanlarla birlikte olmaktır.	1	2	3	4	5
45.Üzgün olsam bile soğukkanlılığımı korumakta oldukça başarılıyım.	1	2	3	4	5
46.Bir hikâye anlatırken konunun anlaşılması için genellikle pek çok el-kol hareketi yaparım.	1	2	3	4	5
47.Genellikle insanlara söylediklerimin yanlış anlaşılacağından kaygılanırım.	1	2	3	4	5

48.Genellikle sosyal düzeyi benimkinden farklı olan insanlarla birlikte bulunmaktan rahatsız olurum.	1	2	3	4	5
49.Kızgınlığımı çok seyrek gösteririm.	1	2	3	4	5
50.Kendilerini olduğundan farklı gösterenleri, karşılaştığım ilk andan itibaren hemen tespit edebilirim.	1	2	3	4	5
51.Grupla birlikteyken genellikle davranışlarımı ve fikirlerimi gruba havale ederim.	1	2	3	4	5
52.Tartışmalarda konuşmaların büyük bir kısmını ben üstlenirim.	1	2	3	4	5
53.Büyürken ailem daima iyi davranışların önemini vurgulamıştır.	1	2	3	4	5
54.Arkadaşların bir araya geldiği eğlence toplantılarında başkalarıyla kaynaşmakta pek başarılı değilim.	1	2	3	4	5
55.Arkadaşlarımla konuşurken onlara sık sık dokunurum.	1	2	3	4	5
56.Başka insanların sorunlarını bana anlatmalarından nefret ederim.	1	2	3	4	5
57.Sinirli olduğum zaman bu durumu başkalarından çok iyi bir şekilde saklayabilirim.	1	2	3	4	5
58.Toplantılarda çok çeşitli insanlarla konuşmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
59.Herhangi birinin bana gülümsemesinden veya surat asmasından çok etkilenirim.	1	2	3	4	5
60.Birçok önemli kişinin katıldığı toplantılarda kendimi dışlanmış hissederim.	1	2	3	4	5
61.Durgun gecen bir toplantıyı neşelendirebilirim.	1	2	3	4	5
62.Üzüntülü filmlerde bazen ağlarım.	1	2	3	4	5
63.Sosyal etkinliklerde hiç eğlenmesem bile kendimi çok iyi vakit geçiriyormuş gibi gösterebilirim.	1	2	3	4	5
64.Kendimi yalnız biri olarak görüyorum.	1	2	3	4	5
65.Eleştiriye karşı çok duyarlıyım.	1	2	3	4	5
66.Farklı özgeçmişe sahip insanların çevremde rahatsız olduklarını ara sıra fark etmişimdir.	1	2	3	4	5
67.İlgi odağı olmaktan nefret ederim.	1	2	3	4	5
68.Üzüntülü bir insanı rahatlatmak için kolaylıkla Dokunup kucaklayabilirim.	1	2	3	4	5

69.Güçlü bir duygumu pek saklayamam.	1	2	3	4	5
70.Kalabalık toplantılara katılmaktan ve yeni insanlarla tanışmaktan zevk alıyorum.	1	2	3	4	5
71.Başka insanların beni sevmesine çok önem veririm.	1	2	3	4	5
72.Bir yabancıyla konuşmaya başlarken bazen yanlış şeyler söylerim.	1	2	3	4	5
73.Duygu ve heyecanlarımı çok seyrek gösteririm.	1	2	3	4	5
74.Başka insanları seyretmek için saatler harcarım.	1	2	3	4	5
75.Gerçekten kendimi mutlu hissediyorken bile kolaylıkla üzgünmüş gibi gösterebilirim.	1	2	3	4	5
76.Tanımadığım birileri benimle konuşmadıkça onlarla konuşmam mümkün değildir.	1	2	3	4	5
77.Eğer Bir başkasının bana baktığı düşüncesine kapılırsam huzursuz olurum.	1	2	3	4	5
78.Gruplarda genellikle lider olarak seçilirim.	1	2	3	4	5
79.Arkadaşlarım bazen bana çok konuştuğumu söylerler.	1	2	3	4	5
80.Çoğunlukla duyarlı ve anlayışlı bir insan olduğum söylenir.	1	2	3	4	5
81.Duygularımı saklamaya çalışsam bile insanlar bunu her zaman anlayabilirler.	1	2	3	4	5
82.Arkadaşların bir araya geldiği eğlence toplantılarında toplantının yıldızı olma eğilimindeyim.	1	2	3	4	5
83.Başkalarının üzerinde bıraktığım etki ile genellikle meşgul olurum.	1	2	3	4	5
84.Sosyal ortamlarda genellikle kendimi beceriksiz bulurum.	1	2	3	4	5
85.Kızgın olduğum zaman asla bağırıp çağırmam.	1	2	3	4	5
86.Arkadaşlarım kızgın ve sinirli oldukları zaman, onları sakinleştirmem için beni ararlar.	1	2	3	4	5
87.Bir önceki dakika mutlu ve bir sonraki dakika üzgün görünmeyi kolaylıkla başarabilirim.	1	2	3	4	5
88.Herhangi bir konu üzerinde saatlerce konuşabilirim.	1	2	3	4	5
89.Sık sık başkalarının benim hakkımda ne düşündükleriyle meşgul olurum.	1	2	3	4	5
90.Her türlü sosyal ortama kolayca uyum sağlayabilirim.	1	2	3	4	5

ÖZGEÇMİŞ

1983 Yılında Erzincan'da doğdu. İlköğretimini Erzincan Merkez Halitpaşa İlkokulu'nda, ortaokul ve liseyi Erzincan Anadolu Lisesi'nde tamamladı. 2001 yılında Atatürk Üniversitesi, Erzurum Meslek Yüksek Okulu Turizm ve Otelcilik Bölümü'nü kazanarak; İngilizce hazırlık sınıfını ve birinci sınıfı bitirdikten sonra kaydını sildirdi. 2003 yılında Atatürk Üniversitesi, Erzincan Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü'nü kazandı ve 2006–2007 yılında mezun oldu. 2008 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. 2009 yılında Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü'ne araştırma görevlisi olarak atandı. Buradaki görevine halen devam etmekte olup iyi düzeyde İngilizce bilmektedir. Evli ve bir çocuk sahibidir.